

Kemal Gözler

HUKUK DİLİNİN ÖZ TÜRKÇELEŞMESİ ÜZERİNE

Constitution • Konstitüsyon • Kanun-ı
Esasî • Teşkilât-ı Esasîye • Anayasa •
Décentralisation • Adem-i Merkeziyet
• Yerinden Yönetim • *Déconcentration*
• Adem-i Temerküz • Yetki Genişliği •
Nul et de nul effet • Keenlemyekün •
Yokluk • *Pouvoir constituant* • Kurucu
İktidar • Kanun • Yasa • *Interpellation*
• İstizah • Gensoru • *Res iudicata* •
Chose jugée • Emr-i Makzi • Kaziye-i
Muhkem • Kesin Hüküm • Kaza • Yar-
gı • Muhakeme • Yargılama • Kaza •
Yargı • Yargılama • Muhakeme • Kadi
• Hakim • Yargıç • *Débat* • *Audience* •
Murâfaa • Duruşma • *Cahier des char-
ges* • Şartname • Şartlaşma • *Sanction*
• Müeyyide • Yaptırım • *Publication* •
Neşir • Yayın • Yayım • *Liberté* • Hür-
riyet • Özgürlük • *Domaine public* •
Amme Emlaki • Kamu Malı • *Expro-
priation* • İstimlak • Kamulaştırma •
Müddet • Ecel • Vade • Mehil • Mühlet
• Süre • Ariyet • Karz • Ödünç • Husu-
sî • Mahsus • Özel • Mevsukiyet • İs-
dar • Akit • İcraî • Aslî • Tali • Türev
• İstimlak • İstimval • *Nul* • *Annulation*
• *Nullité* • Batıl • İptal • Butlan.

Bu metin,

Kemal Gözler, *Hukuk Dilinin Öz Türkçeleşmesi Üzerine*, Bursa, Ekin, 2021'den
tanıtım amacıyla yapılmış bir seçkidir.

UYARI: Sayfa numaraları ardışık değildir. Arada çıkarılmış metinler ve paragraflar
vardır. Bu metinden alıntı yapılması ve bu metne atıf yapılması yanıltıcı olabilir.

© K. Gözler. Çoğaltılamaz ve başka sitelerde yayınlanamaz.

<https://www.anayasa.gen.tr/hdot-secki.pdf>

Kemal Gözler
HUKUK DİLİNİN ÖZ TÜRKÇELEŞMESİ ÜZERİNE

ISBN: 978-625-7565-24-0

(c) Kemal Gözler 2021. Her hakkı mahfuzdur.

Birinci Baskı: Temmuz 2021

Dizgi ve Sayfa Düzeni: Kemal Gözler

Düzeltilme: Ürküş Gözler ve Sibel Yılmaz Coşkun

Kapak: Kemal Gözler

Eleştirileriniz İçin: kgozler@hotmail.com

Kitabın Tanıtımı: www.anayasa.gen.tr/hdot.htm

Yayınevi

Ekin Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi

Durak Sokak No 2, Osmangazi- BURSA

Tel: 223 04 37; Fax: 0224-223 41 12

Web: www.ekinyayinevi.com

E-mail: info@ekinyayinevi.com

Sertifika No: 48743

Baskı

Star Ajans Ltd. Şti.

Alaettinbey Mah., 634. Sokak,

NİLTİM, 2. Bölge, Ayaz Plaza no 24,

Nilüfer - BURSA

Tel: 0224 249 23 20

Sertifika No: 48334

Önerilen Kütüphane Tasnif Numaraları

LoC: KKK92 G69 2021; Dewey: 340.02 GÖZ 2021; 340.0956 GÖZ 2021

KORSAN YAYINCILARA VE FOTOKOPİCİLERE UYARI: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 71'inci maddesi, bir kitabı, hak sahibi kişinin yazılı izni olmaksızın, herhangi bir şekilde (fotokopi dahil) çoğaltanları, dağıtanları, satanları, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenleri, ticari amaçla satın alanları, elinde bulunduran ya da depolayanları **bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla** cezalandırmaktadır.

Kemal Gözler

HUKUK DİLİNİN ÖZ TÜRKÇELEŞMESİ ÜZERİNE

EK: ANAYASA KELİMESİ ÜZERİNE
("Anayasa" Kelimesi Örneği Üzerinden Türkiye'de
Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)

E K İ N

Basım Yayın Dağıtım

Bursa - Temmuz 2021

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

I. Dillerin Zenginliği ve Fakirliği	1
II. Milliyetçi Refleks.....	2
III. Bazı Kelimelerin İdeolojik Kirlenmişliği	4
IV. Öz Türkçeleşme Olgusu.....	5
V. Hukuk Dilinde Öz Türkçeleşmenin Önlenemez Başarısı.....	6
VI. Türkçeleşmedeki Başarı, Yeni Kelimelerin İçerik Olarak Doğru Olduğu Anlamına Gelmez.....	11
VII. Öz Türkçeleştirmede İçerik Olarak Doğruluk Şart Değildir Görüşü	12
VIII. İdeolojik Değil, Teknik ve Mesleğin İçinden Gelen Bir Yaklaşım	15
IX. Literatürün Durumu	17
X. Plân	18

Bölüm 1

YANLIŞ ÖZ TÜRKÇELEŞTİRMELER

I. <i>Constitution</i> – Kanun-ı Esasî – Teşkilât-ı Esasîye – Anayasa	21
A. Aynen Alma: Konstitüsyon	22
B. “ <i>Constitution</i> ” Kelimesi Yerine Türkçe Bir Terim Üretme.....	23
1. Kanun-ı Esasî	24
2. Teşkilât-ı Esasîye Kanunu veya Esas Teşkilât Kanunu	24
3. Anayasa Kelimesi	25
II. <i>Décentralisation</i> – Adem-i Merkeziyet – Yerinden Yönetim.....	29
III. <i>Déconcentration</i> – Adem-i Temerküz – Yetki Genişliği	32
IV. “ <i>Nul et de nul effet</i> ” – Keenlemyekün – Yokluk.....	33
V. <i>Pouvoir constituant</i> – Kurucu İktidar.....	35
VI. Kanun – Yasa	38
VII. <i>Interpellation</i> – İstizah – Gensoru	39
VIII. <i>Res iudicata</i> – <i>Chose jugée</i> – Emr-i Makzi – Kaziye-i Muhkem – Kesin Hüküm.....	43

Bölüm 2

EKSİK VEYA TARTIŞMAYA AÇIK ÖZ TÜRKÇELEŞTİRMELER

I. Kaza – Yargı, Muhakeme – Yargılama, Hâkim – Yargıç.....	51
A. Kaza – Yargı.....	52
B. Yargılama –Muhakeme	53
C. Hakim –Yargıç.....	57

II. <i>Débat</i> – <i>Audience</i> – Murâfaa – Duruşma.....	60
III. <i>Cahier des charges</i> – Şartname – Şartlaşma.....	68
IV. <i>Sanction</i> – Müeyyide – Yaptırım.....	70
V. <i>Publication</i> – Neşir – Yayın veya Yayım.....	72
VI. <i>Liberté</i> – Hürriyet – Özgürlük.....	75
VII. <i>Domaine Public</i> – Amme Emlakî – Kamu Malı.....	76
VIII. <i>Expropriation</i> – İstimlak – Kamulaştırma.....	77

Bölüm 3

FAKİRLEŞTİREN ÖZTÜRKÇELEŞTİRMELER

Birden Fazla Eski Kelime Yerine Tek Öz Türkçe Kelime Kullanılması

I. Beş Kelime İçin Tek Kelime: “Müddet”, “Ecel”, “Vade”, “Mehil” ve “Mühlet” Yerine “Süre”.....	81
II. “Ariyet” ve “Karz” Yerine “Ödünç”.....	85
III. “Hususî” ve “Mahsus” Yerine “Özel”.....	85
IV. “Açık” Kelimesi Kaç Kelimenin Karşılığıdır?.....	87

Bölüm 4

ÖZ TÜRKÇELEŞTİRİLEMİYEN KELİMELERİN UNUTULMASI

I. “Mevsukiyet” Kelimesi Neden Buharlaştı?.....	91
II. “İsdar” Kelimesi Neden Unutuldu?.....	93
III. “Akit” Kelimesinin Başına ne Geldi?.....	96
IV. İcraî Kelimesine Ne Oldu?.....	98
VI. Diğer Örnekler.....	99

Bölüm 5

KARDEŞ KELİMELERİN BİRBİRİNDEN AYRILMASI

I. <i>Décentralisation-Déconcentration</i> ; Yerinden Yönetim-Yetki Genişliği ...	102
II. Aslî-Tali, Aslî-Türev.....	105
III. İkiz Kelimelerden Birinin Ölümüne Terk Edilmesi: İstimlak ve İstimval İsimli İkizlerden “İstimval”ın Başına Ne Geldi?.....	106
IV. <i>Nul-Annulation-Nullité</i> ; Batıl-İptal-Butlan.....	107

Bölüm 6

SIFAT HALİ ÇALIŞMAYAN ÖZTÜRKÇELEŞTİRMELER

I. Yasama-Yürütme-Yargı; Teşriî-İcraî-Yargısal.....	112
II. Kanunî ve Nizamî: Nizamî Sıfatının Öz Türkçesi Var mı?.....	114
III. Başka Örnekler.....	115

Bölüm 7 DEĞERLENDİRMELER

Yabancı Kelimelerin Terk Edilmesinin ve Öz Türkçe Kelimelerin Tutmasının Nedenleri Üzerine

I. Yabancı Köklü Kelimeler Neden Terk Edildi?.....	120
A. Birinci Neden: Kökü Türkçe Olmayan Kelimelerin Öğrenilmesi ve Dolayısıyla Tutması Zordur	120
B. İkinci Neden: Yabancı Kelimelerin Söylenişi Zordur, Türkçe Ses Uyumu Kurallarına Uymuyorlar.....	122
C. Diğer Fonetik Sebepler.....	122
D. Dördüncü Neden: Yabancı Kelimelerin Yazılışı Zordur.....	123
E. Beşinci Neden: Terkiplerin Tutma İhtimali Daha Düşüktür.....	125
II. Öz Türkçe Kelimeler Neden Tuttu?	127
A. Kök Bilgisi	127
B. Büyük ve Küçük Ünlü Uyumu Kuralları	129
Özet	132

SONUÇ (s.135-137)

EK-1 İMLÂ VE NOKTALAMA

I. Benim Tercihlerim	140
II. TDK Yazım Kılavuzu Bizi Bağlar mı?.....	142
III. İmlâmımızdaki Karışıklığın Asıl Nedeni Ne?.....	145
IV. Anayasa veya Kanunların Dili veya İmlâsı Bizi Bağlar mı?.....	147
V. Noktalama İşaretleri.....	149
VI. Diğer Bazı Konular.....	150

EK-2 ANAYASA KELİMESİ ÜZERİNE

Konstitüsyon, Kanun-ı Esasî, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ve Anayasa ("Anayasa" Kelimesi Örneği Üzerinden Türkiye'de Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)

I. Türkiye'de <i>Constitution</i> Kelimesiyle Karşılaşılması ve Buna Karşılık Bulma Çabaları.....	153
II. Aynen Alma: Konstitüsyon.....	157
1. Ceride-i Havadis, 17 Zilhicce 1267 (13 Ekim 1851).....	157

2. Sahak Abro, <i>Avrupada Meşhur Ministroların Tercüme-i Hâllerine Dair Risâle</i> (Hicri: Şaban 1271 – Miladî: Nisan 1855)	159
3. Ahmet Rifat, “Sırbistan Tarihi”, <i>Mecmua-i Fünun</i> , (Şevval 1280–Mart 1864)	160
4. 1870’li Yıllar: Tarık Zafer Tunaya’nın Tespitleri	162
5. “Konstitüsyon” Kelimesinin Yaygın Kullanımına Bir Örnek: Ahmet Mithat’ın “Kanun-ı Esasî Hakkında Bir İki Söz” Başlıklı Yazı Dizisi (1876).....	162
6. Mithat Paşa.....	164
7. Zenker, <i>Dictionnaire turc-arabe-persan</i> (1876)	165
8. 1900 Sonrası Kullanımlar.....	166
9. Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan Müzakerelerinde “Konstitüsyon” Kelimesinin Kullanılması.....	166
10. Cumhuriyet Döneminde “Konstitüsyon” Kelimesinin Kullanılması	170
11. Konstitüsyon Kelimesi Üzerine Bir Değerlendirme: Bu Kelime Neden Tutmadı?	171
III. “ <i>Constitution</i> ” Kelimesi Yerine Türkçe Bir Terim Üretme	173
A. Kanun-ı Esasî	174
1. Osmanlı Bürokrasisi	174
2. James W. Redhouse	175
3. Ottokar de Schlechta-Wssehrd.....	176
4. Ahmet Mithat	177
5. Değerlendirme	177
B. Teşkilât-ı Esasiye Kanunu veya Esas Teşkilât Kanunu.....	179
Değerlendirme.....	182
C. Anayasa Terimi.....	183
Değerlendirme: Anayasa Kelimesi İçerik Olarak Neden Yanlış?	191
IV. Özet	193
V. Değerlendirme: Neden “Konstitüsyon”, “Kanun-ı Esasî” ve “Teşkilât-ı Esasiye Kanunu” Terimleri Tutmazken “Anayasa” Terimi Tuttu?.....	195
A. “Konstitüsyon” Terimi Neden Tutmadı?.....	195
B. “Kanun-ı Esasî” Terimi Neden Tutmadı?	195
C. “Teşkilât-ı Esasiye Kanunu” Terimi Neden Tutmadı?.....	196
D. “Anayasa” Terimi Neden Tuttu?.....	197
1. Kök Bilgisi	198
2. Büyük ve Küçük Ünlü Uyumu Kuralları.....	199
3. Diğer Fonetik Sebepler	200
Sonuç.....	203
Bibliyografya	205
Dizin	215
Yazarların Özgeçmişi	224

GİRİŞ

Kemal Gözler, *Hukuk Dilinin Öz Türkçeleşmesi Üzerine*, Bursa, Ekin, 2021, s.1- 20’den alınmadır. © K. Gözler. Çoğaltılamaz ve başka sitelerde yayınlanamaz. <https://www.anayasa.gen.tr/hdot.htm>

6 Aralık 2020 tarihinde www.anayasa.gen.tr’de yayınladığım “Alenî Olan Ne? Duruşma mı, Yargılama mı?” (www.anayasa.gen.tr/alenilik.htm) başlıklı makalemden¹, 1961 Anayasasını kaleme alanların 1924 Anayasasının 58’inci maddesindeki “mahkemelerde muhakemat alenîdir” cümlesindeki “alenîdir” kelimesini “açıktır” şeklinde çevirdiklerini; “muhakemat” kelimesini de “yargılamalar” diye çevireceklerine, yanlış yere “duruşmalar” diye çevirdiklerini ve böylece “yargılamanın alenîliği” ilkesinin “duruşmaların açıklığı” ilkesi hâline dönüşmüş olduğunu, bu dönüşmeyi gerektiren hiçbir bilimsel sebebin bulunmadığını, dönüşmeyi sağlayan şeyin, öz Türkçe sevdamız olduğunu yazdım. Bu düşüncelerim tepki çekti.

Aslında hukuk dilimizin öz Türkçeleşmesi üzerine uzun zamandan beri yazmayı düşünüyordum. Bu konuda yazmak bugüne nasipmiş. Duruşma kelimesi buna vesile oldu.

I. DİLLERİN ZENGİNLİĞİ VE FAKİRLİĞİ

Başlarken bir hususun altını çizmek isterim. Her dilin bir diğer dile göre güçlü veya zayıf yanları vardır. Keza

1. Kemal Gözler, “Alenî Olan Ne? Duruşma mı, Yargılama mı?”, www.anayasa.gen.tr/alenilik.htm (Yayın Tarihi: 6 Aralık 2020).

genelde zengin olan bir dil, belirli bir alanda çok fakir olabilir. Bunun tersi de mümkündür. Türkçenin olduğu gibi, bir dil, askerlik alanında zengin, hukuk alanında fakir olabilir². Kelimelerin ortaya çıkışı, kelimelerin içinde doğup geliştiği toplumların tarihsel, sosyal, coğrafi koşullarıyla da yakında ilişkilidir. “Tsunami”nin görülmediği bir ülkenin dilinde bu olayı ifade eden bir kelimenin olmaması normaldir. Keza Afrika’da çölde yaşayan bir topluluğun dilinde “kar” kelimesinin bulunmaması, buna karşılık kuzey kutbuna yakın bölgelerde yaşayan bir topluluğun dilinde karın on çeşidi için on ayrı kelimenin olması normaldir.

II. MİLLİYETÇİ REFLEKS

Dolayısıyla dil konusunda, üstünlük değerlendirmesi yapmanın pek bir anlamı yoktur. Hâliyle her toplum kendi dilini sever. Zaten çoğunlukla bildiği ve konuşabildiği tek dil de odur. Anadil sevgisi tamamıyla normal bir sevgidir. Ama dil konusunu tartışırken milliyetçi düşüncelerden uzak durmak gerekir. Keza dil de bilimin bir konusudur; bu konu tartışılırken akıl ve mantıkla hareket etmek gerekir. Bilimde duygulara kapılıp alınganlık göstermenin yeri yoktur.

Üniversitede hoca iken derslerimde işlediğim konu gerektirdikçe, o konuyla ilgili terminoloji sorunlarına değ-

2. Bu konuda bkz.: Bu konuda bkz.: Kemal Gözler, “‘Hukuk’ Kelimesi Kaç yaşında? Etimoloji Bize Ne Söyler?” www.anayasa.gen.tr/hukuk-kac-yasinda.htm (Yayın Tarihi: 31 Temmuz 2019). Kemal Gözler, *Türkiye Ne-reye Gidiyor? Hukuk ve Akademi Üzerine Yazılar* (Makalelerim 2019), Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, s.59-61.

nirdim. İncelediğim konuda eskiden kullanılan Arapça terimin doğru, onun yerine günümüzde kullanılan öz Türkçe terimin ise yanlış olduğunu söylediyimde, öğrencilerden hep milliyetçi bir refleksle tepkiler almışımdır. Arapça kelimenin doğru, Türkçe kelimenin ise yanlış olduğunu söylediyimde, Arapların Türklerden üstün olmadığını söyleyen öğrenciler olurdu. “Arapların dilleri madem o kadar ileri de neden kendileri geri” gibi sorularla karşılaştırdım. Daha bunun gibi pek çok itirazlar gelirdi. Hâliyle bu tür itirazların konuyla bir ilgisi yok. Çünkü bir terimin doğruluğunun milliyetle bir alakası yoktur.

Yine belirtiyim ki, Arapça dediğimiz kelimelerin bazıları, kökleri Arapça da olsa, ilk defa Arap ülkelerinde değil, Türkiye’de ortaya çıkmış, Türkiye’de kullanılmaya başlanmıştır. “Hukuk” kelimesinin “hak” kelimesinin çoğulu olmaktan çıkıp, “bağlayıcı kurallar bütünü” anlamını kazanması, yani modern anlamda “hukuk” kelimesinin ortaya çıkması, Arap ülkelerinde değil, Osmanlı’nın son döneminde Türkiye’de olmuştur³. Aynı şekilde Fransızca *Constitution* kelimesi yerine “kanun-ı esasi” veya “teşkilât-ı esasiye kanunu” terimini ilk kullananlar Araplar veya İranlılar değil, biziz. Arapça kökenli hukuk terminolojisi gelişmiş bir terminoloji ise, bu sadece Arapların sayesinde değildir; bu terminolojinin gelişmesine biz de katkıda bulunduk.

Esasen bu tür tartışmaların bilimde yeri yoktur. Doğru, onu söyleyenin ırkına veya milliyetine göre değişen bir şey değildir.

3. Bu konuda bkz.: Gözler, *Türkiye Nereye Gidiyor?*, *op. cit.*, s.45-66.

Kaldı ki burada tartıştığımız sorun, hukukumuzda Arapça kelimeler yerine öz Türkçe kelimeler kullanılmasından ibaret bir sorun değil. Bu sorun, aynı zamanda, aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere, Latince veya Fransızca hukuk terimleri yerine Türkçe hukuk terimlerinin kullanılması açısından da var. Öz Türkçeleştirme, sadece Arapça kökenli kelimeler için değil, Batı dillerinden gelen kelimeler için de yapılan bir şeydir.

III. BAZI KELİMELERİN İDEOLOJİK KİRLENMİŞLİĞİ

Türkiye’de belli bir siyasal eğilime sahip kişilerin öz Türkçe kelimeleri kullandıkları, başka bir siyasal eğilime mensup kişilerin içinde bolca Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yer aldığı bir Türkçe kullandığı bilinmektedir. Örneğin belli bir eğilimde olanlar “millet”, diğer eğilimde olanlar “ulus”; bir eğilimde olanlar “hâkim” diğer bir eğilimde olanlar “yargıç” kelimesini tercih etmektedir.

Hatta Türkiye’de öğrencilerin sınav kağıtlarında kullandıkları dil, sınavı yapan hocaların siyasal eğilimine göre değişir. Öğrencilerin önemli bir kısmı, belirli bir eğilimde olduğunu bildikleri veya tahmin ettikleri hocaların sınavında, sınav kağıdının başına “Yanıtlar”, diğer eğilimdeki hocaların sınav kağıdının başına “Cevaplar” yazarlar. İkiyüzlülük dilimize dahi yansımıştır.

Türkiye’de kişilerin kullandıkları kelimelere bakarak onların siyasal eğilimleri tahmin edilebilmektedir. Bu muhtemelen dünyada görülmeyen bir şeydir. Bu nedenle

Türkiye’de kelimeler ideolojik olarak kirlenmektedir. Örneğin “milliyetçi” ile “ulusalçı” kelimeleri semantik olarak aynı anlama gelir. Ancak son 20 yıldır Türkiye’de bu iki kelime ideolojik olarak öyle kirletilmiştir ki, bu kelimelerin anlamları arasında belli bir fark ortaya çıkmıştır.

IV. ÖZ TÜRKÇELEŞME OLGUSU

Bir olguyu gözlemlemekle işe başlayalım. Beğensek de, beğenmesek de, dilimiz, 150 yıldır, adım adım öz Türkçeleşiyor.

Hiç şüphesiz ki Yahya Kemal, 20’nci yüzyılda yaşamış, eski dilimizi en iyi bilen ve en güzel kullanan edebiyatçılarımızdan biriydi ve belki de birincisiydi. Ancak Yahya Kemal de, dilimizdeki öz Türkçeleşme olgusunu mükemmel bir şekilde gözlemlemiştir. Üstelik çok erken bir dönemde. Yahya Kemal, 1914 yılında yazdığı “Türkçe” isimli makalede şöyle demiştir:

“Evet, kırk seneden beri, Türkçe merhale merhale Türkleşiyor”⁴.

Yahya Kemal’in bu sözü söylemesinin üzerinden tam 107 yıl geçmiştir. Hâlâ dilimizdeki Türkçeleşme devam ediyor ve devam edecektir de. Örneğin Yahya Kemal, yaşasaydı ve bu sözünü bugün söyleseydi şöyle diyecekti: “*Evet, yüz elli yıldan beri, Türkçe aşama aşama Türkleşiyor*”.

4. Yahya Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 1997, s.85 (İlk defa burada yayınlanmıştır: Yahya Kemal, “Türkçe”, *Peyam-ı Edebî*, 3 Mart 1330 (1914).

V. HUKUK DİLİNDE ÖZ TÜRKÇELEŞMENİN ÖNLENEMEZ BAŞARISI

Hukuk dili de bu genel öz Türkçeleşme olgusunun içinde yer alıyor. Ne eksik ne fazla. Hukuk dilimiz de, genel dilimizin olduğu gibi yüz küsur yıldır adım adım Türkçeleşiyor. Bunun önüne geçmek, bunu tersine çevirmek mümkün değil. Çünkü, dilin Türkçeleşme süreci, dilin ve halkın kendisinden kaynaklanan, doğal ve sahih bir süreç. Biz Türkler, Türkçe ünlü uyumu kurallarına uymayan kelimeleri söylemekte çok zorlanırız. Bizim dudaklarımız, çenemiz, dilimiz ve boğazımız tembeldir. Ünlü uyumuna uymayan kelimeleri telaffuz edemeyiz; buna “dilimiz dönmez”. Kolayca telaffuz edilemeyen bir kelimenin benimsenme ihtimali ise düşüktür. İleride bu konuya örnekler vererek tekrar değineceğim.

Keza yabancı kelime kullanılıyor olsa bile, bu kelimenin kökü bilinmez. Kökü bilinmeyen bir kelimenin öğrenilmesi, akılda tutulması ve hatırlanıp gerektiğinde kullanılması da çok zordur. Kelimeler kökleri sayesinde hatırlanır ve yine kelimelerin anlamı kökleri sayesinde tahmin edilir. Öz Türkçe kelimelerin hepsinin daha ilk bakışta görülen ve anlamı herkesçe bilinen kökleri vardır. Kök bilgisinin önemini aşağıda biraz daha ayrıntılı bir şekilde tekrar inceleyeceğim.

Muhtemelen ünlü uyumu ve kök bilgisi nedeniyle, hukuk dilimizde bulunan pek çok Arapça kökenli kelime zamanla terkedilmiş ve yerlerine öz Türkçe kelimeler kullanılmaya başlanmıştır. Birkaç örnek vereyim:

Bugün “istida” yerine “dilekçe”, “mütalaa” yerine “görüş”, “amme” yerine “kamu”, “şahit” yerine “tanık”, “maznun” yerine “sanık”, “istimlak” yerine “kamulaştırma”, “icab” yerine “öneri”, “müeyyide” yerine “yaptırım”, “sarih” yerine “açık”, “beynelmilel” yerine “uluslararası”, “nizamname” yerine “tüzük”, “gayrimenkul” yerine “taşınmaz”, “esbab-ı mücibe” yerine “gerekçe”, “müdde-i umumî” yerine “savcı”, “istinkak” yerine “sorgu”, “akit” yerine “sözleşme”, “zabıt” yerine “tutanak”, “hakimiyet” yerine “egemenlik”, “mururuzaman” yerine “zamanaşımı”, “semen” yerine “bedel”, “tediye” yerine “ödeme”, “tecdit” yerine “yenileme”, “şufa” yerine “önalım”, “hük-mî şahşiyet” yerine “tüzel kişilik”, “intihap” yerine “seçim”, “mesuliyet” yerine “sorumluluk”, “masuniyet” yerine “dokunulmazlık” diyoruz.

Hukuk dilimizin öz Türkçeleşmesi sürecinde çok büyük ölçüde başarı sağlanmıştır. Arapça kökenli eski hukuk terimlerinin önemli bir kısmı günümüzde öz Türkçe hukuk terimleriyle değiştirilmiştir ve bu öz Türkçe hukuk terimleri de sadece hukukçular tarafından değil, halk tarafından benimsenmiştir ve kullanılmaktadır. Son yıllarda “duruşma” yerine “murafaa”, “yargı” yerine “kaza”, “ödünç” yerine “ariyet”, “süre” yerine “mehil”, “anayasa” yerine “teşkilât-ı esasıye”, “yerinden yönetim” yerine “adem-i merkeziyet”, “gensoru” yerine “istizah”, “yetki genişliği” yerine “adem-i temerküz” diyene rastladınız mı?

Yukarıda örnek olarak verilen öz Türkçe kelimelerin çoğu 1930’dan ve hatta 1940’tan sonra türetilmiş kelime-

lerdir. Bu kelimeler kısa sürede dilimize yerleşmiş ve hukuk dilimizde yüzyıllardır kullanılan Arapça kelimeleri kısa sürede tasfiye etmişlerdir. Öz Türkçe hukuk terimlerinin, çoğunlukla, Arapça hukuk terimleri karşısında tartışılmaz bir şekilde başarı kazandığını söylememiz gerekir.

Bu başarı öylesine su götürmez bir başarıdır ki, esasen öz Türkçe karşıtı olan hukukçular dahi, günlük hayatlarında ve hukuk uygulamasında, öz Türkçe hukuk terimlerini kullanıyorlar. Vakıa, ideolojik olarak boykota uğramış veya angaje edilmiş bazı kelimeler dışında, Türkiye’de hukukçuların kullandıkları dil, gerçekte siyasal eğilimlerine göre değil, yaşlarına göre değişir. Örnek için aşağıdaki kutuya bakılabilir.

KUTU 1.1: Ali Naim İnan ve Turgut Kalpsüz.- 1983’ten günümüze kadar pek çok hukukçu tanıdım. Bunlardan önemli bir kısmı bu ülkenin en önde gelen hukukçularıydılar. Öz Türkçe taraftarı olan pek çok yaşlı hocamın kendi hayatlarında oldukça eski bir dil kullandıklarına şahit oldum. Buna karşılık öz Türkçeye savaş açmış ve muhafazakarlıklarıyla övünen pek çok genç meslektaşımın ise, bazı sembol kelimeler dışında, herkes gibi öz Türkçe ağırlıklı bir dil kullandıklarını gördüm.

Bugün öz Türkçe karşıtlığı yapan genç hukukçular, 1980’lerde Prof. Dr. Ali Naim İnan’dan medenî hukuk dersi alsaydılar pek bir şey anlamazlardı. Çünkü Profesör İnan derslerini tamamıyla 1926 tarihli “Kanun-ı Medenî”nin orijinal diliyle veriyordu. Yine öz Türkçe karşıtı bu genç arkadaşlar, 1980’lerde veya 1990’larda Prof. Dr. Turgut Kalpsüz ile bir öğlen yemeği yeseler, Sayın Kalpsüz’ün konuşmasından muhtemelen tek bir kelime anlamazlardı! Çünkü Profesör Kalpsüz, çok eski ve oldukça ağıdalı bir dille konuşuyordu. Oysa her iki hoca da, benim bildiğim kadarıyla, eski hukukumuzu değil, lâik ve modern hukukumuzu savunan insanlardı.

Devam edeyim: Boykota uğramış kelimeler dışında, öz Türkçe hukuk terimleri günümüzde muhafazakar olduğunu söyleyen ve zaman zaman öz Türkçeciliğe savaş açan siyasetçiler tarafından da kullanılıyor. Onlar da konuşmalarında “mütalaa” yerine “görüş”, “amme” yerine “kamu”, “murafaa” yerine “duruşma”, “kaza” yerine “yargı”, “teşri” yerine “yasama”, “esbab-ı mücibe” yerine “gerekçe”, “kanunî” yerine “yasal”, “intihap” yerine “seçim” ve hatta “hürriyet” yerine “özgürlük” kelimesini kullanıyorlar. Tek yaptıkları şey, zaman zaman konuşmalarının orasına burasına seçmece ve göstermelik eski bir iki kelime sıkıştırmaktan ibaret. Muhtemelen de araya sıkıştırdıkları bu kelimeleri kullanmadan önce ne anlama geldiğini bilmiyorlar ve konuşmadan önce öğrenip kullanıyorlar; çünkü çoğunlukla bu kelimelerin telaffuzunda ve vurgusunda problem yaşıyorlar.

Öz Türkçeleşme AKP Döneminde de Devam Etmiştir.- Hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi önce günlük hayatta, konuşma dilinde olmuştur. Daha sonra *doktrinin* ve *ichtiha-dın* dili öz Türkçeleşmiştir. Yani kitap, makale ve mahkeme kararlarında eski kelimeler yerine öz Türkçe kökenli kelimeler kullanılmaya başlanmıştır. En sonra da *mevzuat-taki* hukuk dili öz Türkçeleşmiştir. Arapça kökenli eski hukuk terimlerinin büyük çoğunluğu Türkiye’de 2000’li yıllarda mevzuatımızdan tasfiye edilmiştir. Bu tasfiyeyi yapan -2001 tarihli Türk Medenî Kanunu dışında-, muhafazakar olduğu söylenilen AKP iktidarıdır.

Hukuk dilinde öz Türkçeleşme doruk noktasına, 26 Eylül 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 4 Aralık 2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 11 Ocak 2011 tarih ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 12 Ocak 2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve 13 Ocak 2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile ulaşmıştır.

Görüldüğü gibi hukuk dilini öz Türkçeleştiren ve eski hukuk dilimizi rafa kaldıranlar, öyle sanıldığı gibi solcular değil, muhafazakar olduğu söylenilen AKP iktidarındır. Bu da hukuk dilinin öz Türkçeleşmesinin, yukarıdan inme, baskıcı bir politikanın eseri olmadığını, dildeki doğal bir sürecin devamı olduğunu bize göstermektedir. Bu nedenle 1930’lar, 1940’lar için “öz Türkçeleştirme” terimini kullanılsa bile, günümüzde bu süreci ifade etmek için, bu terim yerine, “öz Türkçeleşme” terimini kullanmak daha doğru olur.

Fıkıh Terminolojisi Bile Öz Türkçeleşiyor.- Nihayet belirtelim ki, Türkçede öz Türkçeleşme sürecinin başarısı o kadar tartışılmazdır ki, 2000 sonrası Türkiye’de yayınlanmış fıkıh (İslâm hukuku) kitaplarının dilini dahi çok büyük ölçüde etkilemiş ve değiştirmiştir. Türkiye’de 2000’lerde yazılmış İslâm hukuku kitaplarının önemli bir kısmının dili oldukça öz Türkçedir. Günümüzde pek çok Türkçe fıkıh kitabında “akit” yerine “sözleşme”, “muamele” yerine “işlem”, “icap” yerine “öneri”, “muhakeme” yerine “yargılama”, “ariyet” yerine “ödünç” kelimeleri kullanılıyor!

Türkiye’de 1980’lerde yazılmış bir Türk medenî hukuku veya bir Türk borçlar hukuku ders kitabının dili, 2000’lerde yazılmış bir İslâm hukuku kitabının dilinden çok daha ağırdır ve İslâm hukukunun özgün Arapça terminolojisine çok daha yakındır. 1980’lerde Türkiye’de hukuk okumuş biri, günümüzde ilahiyat okuyan öğrencilere göre İslâm hukukunu öğrenmek için gerekli terminoloji bakımından çok daha donanımlıdır⁵.

VI. TÜRKÇELEŞMEDEKİ BAŞARI, YENİ KELİMELERİN İÇERİK OLARAK DOĞRU OLDUĞU ANLAMINA GELMEZ

Yukarıda gözlemlediğimiz gibi hukuk dilinin öz Türkçeleşmesinde büyük bir başarı sağlandığını teslim etmemiz lazım. Ancak bu başarı, her zaman öz Türkçe kelimenin içerik olarak doğru olduğu anlamına gelmiyor. Aşağıdaki bölümlerde göstereceğimiz gibi, bazen eski kelimelerin yerine benimsenen öz Türkçe kelimeler içerik olarak yanlış olabiliyor. Bazen de yanlış olmasa bile, öz Türkçe kelimelerde eksik yanlar veya tartışmaya açık hususlar bulunuyor. Dahası bazen öz Türkçeleştirme, kardeş terimler arasındaki birliği bozuyor. Bazen de iki farklı terim için sadece bir öz Türkçe karşılık bulunuyor. Hatta bazen de öz Türkçe karşılık bulunamayan eski kelimeler, kullanımdan düşüyor ve unutuluyor. Bu durumlarda ise öz Türkçeleştirme sonucunda dilimiz fakirleşiyor.

5. Bu konuda bkz.: Kemal Gözler, “İslâm Hukukunun Değeri-2: Lâik Hukukun Kemirilmesi, İslâm Hukukunun Eleştirisi ve Savunulması”, www.anayasa.gen.tr/islam-hukuku-2.htm, (Yayın Tarihi: 8 Ocak 2020). Keza bkz.: Gözler, *Türkiye Nereye Gidiyor?*, *op. cit.*, s.501-516.

VII. ÖZ TÜRKÇELEŞTİRMEDE İÇERİK OLARAK DOĞRULUK ŞART DEĞİLDİR GÖRÜŞÜ

Maalesef Türkiye’de kimileri öz Türkçeleştirmeye o kadar önem verirler ki, bu kişiler için türetilen öz Türkçe terimin içerik olarak doğruluğu ikinci plânda gelir. Keza onlar öz Türkçeleştirmenin yarattığı karışıklıktan da pek yakınmazlar. Yine öz Türkçeleştirmenin yarattığı dilde fakirleşme sorunu karşısında duyarsızdırlar. Onlar için önemli olan ne pahasına olursa olsun yabancı kelimeye bir öz Türkçe karşılık bulunması ve yabancı kelimenin dilimizden tasfiye edilmesidir.

Hatta kimileri, yabancı kelimeler için üretilen öz Türkçe kelimenin doğruluğunun şart olmadığını, içerik olarak yanlış olsa bile, öz Türkçe kelimenin, kullanıla kullanıla, doğru anlama kavuşacağını düşünmektedirler. Onlar için kelimenin kendisinin bir önemi yoktur. O kelime ısrarla kullanılır ve alternatifi olan yabancı köklü kelime yasaklanırsa, öz Türkçe kelime eninde sonunda yerleşir. Kelimenin kendisi için kullanıldığı kavramı semantik olarak ifade edip etmediği, hatta kavramı çağrıştırıp çağrıştırmadığının bir önemi yoktur. Her kavram için bir kelime üretilebilir. Yeter ki, bu kelime, o kavramı ifade etmek için yeterince uzun bir zaman boyunca kullanılsın.

İtiraf etmek gerekir ki, bazı öz Türkçe kelimeler için kısmen de olsa bu görüş doğru çıkmıştır. Örneğin “anayasa” kelimesi böyledir. Aşağıda (s.26-28) açıklayacağımız gibi, “anayasa” kelimesi, içerik olarak yanlış da olsa, kullanıla kullanıla bugün “*constitution*/esas teşkilât” anlamına gelmiştir.

Keza bazılarına göre üretilen öz Türkçe kelimelerin Türkçe ekler taşıması da şart değildir. Ek yapısı bakımından yanlış kelimeler de tutabilir. Örneğin “aşama” kelimesi tutmuştur; oysa Türkçede “-ama” şeklinde fiilden isim yapma eki yoktur⁶. “Gereksinim” kelimesi tutmuştur; oysa Türkçede “-sin” şeklinde isimden fiil yapma eki yoktur⁷. “Örgüt” kelimesi tutmuştur; oysa Türkçede “-güt” diye bir ek yoktur⁸. “Özgür” kelimesi tutmuştur; oysa Türkçede “-gür” diye bir ek bulunmamaktadır⁹.

Bu açıdan bakılırsa daha da ileri giderek yapay bir dil bile inşa edilebileceği, harflere, hecelere, kelimelere, sembollere, seslere, önceden belirlenen anlamların yüklenebileceği dahi düşünülebilir.

Mesela Fransızca “*constitution*” kavramı için Türkçede “*dete*” kelimesi kullanılsaydı ve herkese de “*dete*” kelimesinin “devletin temel organlarının kuruluş ve işleyişini ve keza vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen kanunların üstünde yer alan bir kanun” olduğu öğretilseydi, “*dete*” kelimesi, *constitution* demek olurdu.

Bu düşünce tamamıyla yanlış bir düşüncedir. Bu düşünceyle bilim yapılamayacağı gibi insanların birbiriyle iletişim kurması dahi mümkün olmaz. Çünkü bu örnekte “*dete*” kelimesinin devletin temel organlarının kuruluş ve işleyişini ve keza vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini

6. Yavuz Kartallıoğlu, “12 Eylül 1980 Döneminde Türkiye’de Tartışılan Kelimeler”, *Türk Yurdu*, Eylül 2010, Yıl 99, Sayı 277 (<https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=20719>).

7. *Ibid.*

8. *Ibid.*

9. *Ibid.*

düzenleyen kanunların üstünde yer alan bir kanun olduğu söylerken de, söz konusu dil sisteminde, “devlet”, “temel”, “organ”, “kuruluş”, “işleyiş”, “vatandaş”, “hak”, “hürriyet” gibi kelimeler için de kimsenin bilmediği başka başka tuhaf kelimeler kullanılacak ve bunların bir araya gelmesiyle yapılacak anayasa tanımını anlaşılamayacaktı.

Hatta bu düşünce doğru olsaydı, her kelime için harflerden ve/veya sayılardan ve/veya simgelerden oluşmuş işaretler de kullanılabilirdi. Mesela yukarıdaki anayasa tanımını yerine şöyle bir şey yazılabilirdi: *A15, d12* t341 o4%3 i68 v54 t341 t87 h/55, h97\$, k*2....* Bundan bir şey anladınız mı? Ben söyleyeyim: “A15”in anayasa, “d12*”nin devlet, “t341”in temel, “o4%3”ün organ, “i68”in işleyiş, “v54”ün vatandaş, “t341”in temel, “h87”nin hak, “h/55” hürriyet, “h97\$”nin düzenleme, “k*2”nin “kanun” olduğunu herkese öğretirseniz, onlar da bunları yeterince uzun süre bu anlamda kullanırlarsa, “A15” işareti, “anayasa” anlamına kavuşur. Böyle işaretler ile bilim yapılamaz; hukuk bilimi hiç yapılamaz. Bırakınız bilimi insanlar böyle bir işaret sistemi ile birbiriyle iletişim kuramazlar.

Hatta üretilen öz Türkçe kelimenin içerik olarak apaçık yanlış olmasının dahi çok önemli olmadığını düşününler vardır. Onlara göre kullanıla kullanıla öz Türkçe kelimenin doğru anlamı yerleşir. Eğer bu doğru ise, örneğin “erkekler”e “kadın” denmeye başlanırsa ve bu kullanım yeterince uzun bir süre devam ederse “kadın” kelimesi “erkek” anlamına gelmeye başlar. Böyle bir anlayışla bi-

lim yapılamayacağı ortadadır. Böyle bir anlayış bilimi öz Türkçe ideolojisine feda eder.

Eğer mühim olanın öz Türkçe kelime üretilmesi olduğu, üretilen kelimenin içeriksel doğruluğunun önemli olmadığını düşünüyorsanız, boşu boşuna bu kitabı okumayınız. Bu kitap size hitap etmiyor.

VIII. İDEOLOJİK DEĞİL, TEKNİK VE MESLEĞİN İÇİNDEN GELEN BİR YAKLAŞIM

Örnekleri incelemeye geçmeden önce şu iki hususu belirtmek isterim:

Bir kere, Türkiye’de hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi sorunu, maalesef, çoğunlukla ön yargılarla ve ideolojik bakış açısıyla incelenmiştir. Bu konuyu ön yargılardan ve ideolojiden uzak bir şekilde incelemek ve tartışmak gerekir.

İkinci olarak, bu konuda yayınlanan çalışmaların önemli bir kısmı hukukçu olmayan kişiler tarafından yapılmıştır. Çoğunlukla bunlar konuyu dilbilgisi açısından incelerler veya konu hakkında bazı genel şeyler söylerler. Bazılarında da tasvirî yaklaşım vardır. Falanca anayasanın kullandığı kelimelerin istatistiğini yapan çalışmalar vardır. Hukukçu olmayanlar tarafından yapılan bu çalışmalarda örnek terimler üzerine dayalı tartışmalar bulunmaz. Zaten bu kitaplarda, böyle bir tartışma içine girilmesi, kitapların yazarlarının formasyonu bakımından mümkün değildir. Çünkü bu kitapların yazarları hukukçu değildir ve dolayısıyla söz konusu terimlerle ifade edilen kavramın içeriği konusunda bilgisizdirler.

Bu tür çalışmaların bazılarında, bu kitapların yazarlarının eski hukuk metinlerine pek de aşına olmadığını gösteren ifadeler vardır. Örneğin bu tür çalışmaların birisinde “Arapça ve Farsça ağırlıklı hukuk dilinden” bahsedilmektedir. Malum eski hukuk dilimiz, Farsça değil, “Arapça ağırlıklıdır”.

Özetle, hukuk dilinin öz Türkçeleştirilmesi meselesi hukukçular tarafından tartışılmalıdır. Ve bu tartışma ideolojik bir bakış açısıyla değil, tamamıyla teknik bir şekilde yapılmalıdır.

* * *

Ben bu kitapta hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi konusuna böyle bir bakış açısıyla yaklaşmaya çalıştım. Aşağıdaki açıklamaların, verdiğim örnekler hep benim bir hukukçu olarak, daha önce yaptığım çalışmalarda birebir karşılaştığım sorunlara ilişkindir. Aşağıda yazacaklarım benim geçmişte kitap ve makalelerimi yazarken karşılaştığım sorunlara ilişkin kazandığım tecrübenin aktarılmasından ibarettir.

Ben bu kitabı, bir ideolojiyi hâkim kılmak amacıyla değil, bir teknisyen olarak çalışmalarımda her gün karşılaştığım terminoloji sorunlarına örnek göstermek ve bu sorunlara ilişkin edindiğim tecrübeyi okuyucularımla paylaşmak amacıyla yazıyorum.

Hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi sorununu çözecek kişiler, başkaları değil, biz hukukçularız. Zira bu sorunla her gün biz mücadele ediyoruz.

IX. LİTERATÜRÜN DURUMU

Hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi konusunda yazılmış pek çok makale¹⁰ varsa da pek az monografi vardır. Bu monografilerin başında Günal Seyit’in *Türkiye’de Hukuk Dilinin Dönüşümü* (İstanbul, On İki Levha, 2018, 282 s.) gelir. Bu monografi, Cumhuriyet döneminde dil devrimi ve özellikle mevzuat dilinin dönüşümü üzerine değerli bir çalışmadır. Ancak bu çalışma, benim yukarıda “mesleğin içinden yaklaşım” ibaresiyle anlatmak istediğim yaklaşımdan çok uzaktır. Kitapta öz Türkçeleştirmenin yarattığı teknik sorunlar örnekler üzerinden tartışılmamaktadır.

Konuyla ilgili görebildiğim diğer bir çalışma Fethi Gedikli’nin İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi için hazırladığı *Hukuk Dili ve Adli Yazışmalar* (İstanbul, İÜ AUZEF Yayını, 2019, 341 s.) başlıklı ders notudur¹¹. Hâliyle bu ders notunun temel konusu başkadır; ama bu kitapta hukuk dilimizin öz Türkçeleştirmesi sorunu yer yer yoğun olarak incelenmekte ve yer yer de öz Türkçeleştirme süreci ciddi bir şekilde eleştirilmektedir. Hâliyle Fethi Gedikli’nin görüşlerine ve eleştirilerine katılıp katılmamak ayrı bir şeydir; ama Sayın Gedikli’nin çalışması öz Türkçeleştirme tartışmalarında dikkate alınması gereken önemli bir çalışmadır.

10. Bu makalelerin bir listesi için izleyen kitabın “Yararlanılan Kaynaklar” kısmına bakılabilir: Günal Seyit, *Türkiye’de Hukuk Dilinin Dönüşümü*, İstanbul, On İki Levha, 2018, s.259-271.

11. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/hukukdiliveadli_yazisma.pdf.

X. PLÂN

Yukarıda (s.6-10) gözlemlediğimiz gibi hukuk dilinin öz Türkçeleşmesinde büyük bir başarı sağlandığını teslim etmemiz lazım. Ancak bu başarı, her zaman dilimize yerleşen öz Türkçe kelimenin içerik olarak doğru olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü: (1) Eski kelimelerin yerine benimsenen yeni kelimelerin bazıları içerik olarak yanlış olabiliyor. (2) Bazen de yanlış olmasa bile, yeni kelime eksik yanlar bulunuyor. Yine kullanılan yeni kelime nedeniyle bazen kavramın anlam ve kapsamına ilişkin gereksiz ve hatta sahte tartışmalar çıkıyor; yani öz Türkçeleşme karışıklığa da yol açabiliyor. (3) Keza farklı eski kelimeler yerine aynı öz Türkçe kelimenin kullanıldığı da oluyor; yani öz Türkçeleşme bazen dilin fakirleşmesi anlamına geliyor. (4) Bazen eski kelimenin yerine bir yeni kelime de bulunamıyor. Bu durumda da eski kelimenin kullanılmasıyla vazgeçiliyor; eski kelime buharlaşıyor. (5) Bazen de belirli bir kavram için doğru ve başarılı bir öz Türkçeleştirme yapılıyor; ama öz Türkçeleştirilen kavramın kardeş kavramı için öz Türkçe terim bulunamıyor ve kardeş ve hatta ikiz terimler birbirinden ayrılıyor. (6) Nihayet bazı durumlarda doğru bir şekilde öz Türkçeleştirilen kelime, isim hâliyle başarılı bir şekilde kullanılıyor, ama aynı kelimenin sıfat hâli çalışmıyor. Aşağıda bunların her birine pek çok örnek vereceğim.

Buna göre öz Türkçeleşmenin yarattığı sorunları altı ayrı bölümde inceledim. Altıncı bölümden sonra bir de sorunun genel değerlendirmesi yaptım. Keza konuyla ilgili daha önce internet üzerinde yayınladığım “Anayasa Keli-

mesi Üzerine: Konstitüsyon, Kanun-ı Esasî, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ve Anayasa” başlıklı makalemi de bu kitabın sonunda “Ek-2” başlığı altında vermeyi uygun gördüm. Yine söz dilden açılmışken, bu vesileyle, imlâ ve noktalama işaretleri konusundaki görüşlerimi de “Ek-1” başlıklı bir bölümde açıklamayı faydalı buldum. Buna göre kitabın plânı şu şekilde olacaktır:

Bölüm 1.- Yanlış Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 2.- Eksik veya Tartışmaya Açık Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 3.- Dili Fakirleştiren Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 4.- Öz Türkçeleştirilemeyen Kelimelerin Unutulması

Bölüm 5.- Kardeş Kelimeleri Birbirinden Ayıran Öz Türkçeleştirilmeler

Bölüm 6.- Sıfat Hâli Çalışmayan Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 7.- Değerlendirmeler: Yabancı Kelimelerin Terk Edilmesinin ve Öz Türkçe Kelimelerin Tutmasının Nedenleri

Sonuç

Ek-1: İmlâ ve Noktalama

Ek-2: Anayasa Kelimesi Üzerine (“Anayasa” Kelimesi Örneği Üzerinden Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)

Aşağıda her bölümde, o bölümle ilgili sorun, somut örnekler üzerinden incelenecektir.

Bölgümlere ve dolayısıyla bölümlerdeki örneklere geçmeden önce şunu belirtmek isterim ki, aşağıda verdiğim örneklerin hemen hemen hepsini ben daha önce çeşitli kitaplarımda ve makalelerimde inceledim. Hâliyle söz konusu kitap ve makalelerimde bu örneklerdeki öz Türkçeleştirme sorunları bir bütün olarak incelenmemiştir ve dahası çoğunlukla da inceleme, dil sorununu tartışmak için değil, içerik olarak asıl konu, yani incelediğim hukukî kavram gerektirdiği için yapılmıştır. O nedenle bu örnekleri derli

toplu bir şekilde burada vermekte yarar gördüm. Öz Türkçeleştirme örneklerini sistematik bir şekilde incelemek ve değerlendirmekte yarar vardır. Aşağıda verdiğim örneklerin hukukî içeriklerini çoğunlukla incelemedim. Bu örneklerde verilen kelimelerin içerik olarak hukukta ne anlama geldikleri konusunda daha fazla bilgi edinmek isteyenler, aşağıdaki bölümlerde söz konusu örneklerle ilgili dipnotlarda gösterilen benim kitap ve makalelerimin ilgili sayfalarına bakabilirler.

Örnekleri incelemeye başlamadan önce şu hususu altını çizerek belirtmek isterim ki, aşağıdaki örneklerin her birinde problemli öz Türkçeleştirmeler vardır. Zaten bu örnekler problemli oldukları için burada örnek olarak verilmektedirler. Verilen bu örneklerle bakılarak, Türkiye’de öz Türkçeleştirmenin başarısız olduğu ve hukuk dilimize yarar değil, zarar verdiği sonucuna ulaşılmamalıdır. Doğrudur: Verilen onlarca örnekte (belki daha benzer yüzlerce örnek vardır) öz Türkçeleştirme, hukuk dilimize yarar değil, zarar vermiştir. Ama bunlar, belli sayıda örneklerdir. En az bu örnekler kadar, anlam bakımından doğru olarak öz Türkçeleştirilmiş başarılı örnekler vardır. Konuyu tartışırken, her iki yandan da, aşırı genelleme hatasına düşmemek gerekir.

Başarılı, yani içerik olarak doğru ve tutmuş öz Türkçe kelimelerin başarısız öz Türkçe kelimelere oranı nedir? Bir oran vermek hâliyle çok zordur. Ancak zannımca, başarılı öz Türkçe kelimelerin sayısı, başarısız öz Türkçe kelimelerin sayısından çok, ama çok daha fazladır. ■

Kemal Gözler, *Hukuk Dilinin Öz Türkçeleşmesi Üzerine*, Bursa, Ekin, 2021, s.1- 20’den alınmadır. © K. Gözler. Çoğaltılamaz ve başka sitelerde yayınlanamaz.

<https://www.anayasa.gen.tr/hdot.htm>

Bölüm 1

YANLIŞ ÖZ TÜRKÇELEŞTİRMELER

Öz Türkçeleştirmenin yarattığı en ağır sorun, hâliyle doğru bir Latince, Fransızca veya Arapça terim yerine, içerik olarak yanlış bir öz Türkçe terimin kullanılmaya başlanmasıdır. Özellikle bilinen ve kullanılan bir eski kelime var iken, öz Türkçeleştirme yapılmış ise bu sorun daha da ağırlaşmaktadır.

Şimdi bu soruna birkaç örnek vereyim:

I. *CONSTITUTION* – KANUN-I ESASÎ – TEŞKİLÂT-I ESASÎYE – ANAYASA¹

Bugün Türkçede kullandığımız “anayasa” kelimesi, Fransızca *constitution* (konstitüsyon okunur) kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ne var ki bu kullanılan “anayasa” kelimesi, sebeplerini aşağıda göstereceğimiz gibi içerik olarak yanlıştır.

-
1. Bu konuyu geçmişte pek çok kitabımda inceledim. Örneğin Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Metodolojisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 1999, s.131-140; Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, s.31-38. Yakın tarihte de bu konuya mahsus bir makale yayınladım: Kemal Gözler, “Anayasa Kelimesi Üzerine”, www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi.htm (28 Şubat 2021).

(...)

II. *DECENTRALISATION* – ADEM-İ MERKEZİYET – YERİNDEN YÖNETİM²

Bugün Türk idare hukuku literatüründe “yerinden yönetim” terimi, Fransızca “*décentralisation* (desantralizasyon okunur)” teriminin karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Fransızca “*décentralisation*” kelimesinin başındaki “*dé*” öneki yokluk ifade eder. “*Dé-centralisation*”, “yerinden yönetim” demek değil, “*centralisation* yokluğu”, yani “merkeziyet yokluğu” demektir.

Nitekim Osmanlılar bu kelimeyi doğru olarak “adem-i merkeziyet” şeklinde Türkçeye çevirmişlerdi. (Buradaki “adem [عدم]” [a kısa okunur] “yokluk” anlamına gelmektedir). “Adem-i merkeziyet” kelimesi de sadece Osmanlı döneminde değil, Cumhuriyet döneminde de (en azından 1980'lere kadar) yaygın olarak kullanıldı.

Ancak “*décentralisation*” kelimesinin doğru çevirisi olan “adem-i merkeziyet” kelimesi yerine zamanla “yerinden yönetim” kelimesi kullanılmaya başlandı. Örneğin 1961 Anayasasının 112'nci maddesinde “idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve *yerinden yönetim* esaslarına dayanır” denmiştir.

(...)

2. Bkz.: Kemal Gözler, *İdare Hukuku*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2019, c.I, s.176-177.

III. *DÉCONCENTRATION* – ADEM-İ TEMERKÜZ – YETKİ GENİŞLİĞİ³

Fransızca “*déconcentration* (dekonsantrasyon okunur)” teriminin yerine, bugün Türk idare hukuku literatüründe, “yetki genişliği” terimi kullanılıyor.

Bu terimin başındaki “*dé*” ön eki, yukarıda da açıklandığı gibi, yokluk ifade eder. “*Dé-concentration*”, “*concentration*”un, yani merkezde toplanmanın, yoğunlaşmanın yokluğu demektir. *Déconcentration*, merkezî idare sisteminde bazı yetkilerin taşradaki idareciler tarafından kullanılması anlamına gelir⁴.

Fransızca “*déconcentration*” kelimesi eskiden doğru bir şekilde Türkçeye “adem-i temerküz” olarak çevrilmişti. Bu kelime, aynen *déconcentration* kelimesinde olduğu gibi, “temerküzün yokluğu” demektir. Temerküz de, merkez kelimesinden gelmekte, merkezleştirme, merkezde toplama anlamına gelmektedir. (Eskiden “toplama kampı”na “temerküz kampı” deniyordu).

“*Décentralisation*” ve “adem-i temerküz” terimlerinin yerine günümüzde “yetki genişliği” kavramı kullanılıyor. “Yetki genişliği” kavramından yukarıda belirttiğim husus, yani merkezde toplanan yetkilerin azaltılması, bu yetkilerin taşraya doğru dağıtılması olgusu anlaşılabilir mi? Kimin yetkisi genişlemiş? Kimin yetkisi daralmıştır?

(...)

3. Gözler, İdare Hukuku, op. cit., c.I, s.173, 175.

4. “*Déconcentration*” – “adem-i temerküz” konusunda bkz.: Gözler, *İdare Hukuku*, op. cit., c.I, s.173-175.

IV. “*NUL ET DE NUL EFFET*” – KEENLEMYEKÜN – YOKLUK⁵

Fransız hukukunda çok ağır ve apaçık sakatlıklara uygulanan “*nul et de nul effet*” denen bir müeyyide çeşidi vardır⁶. Bu müeyyide için eskiden Türkçede mevzuatta, iç-tihatta ve doktrinde “*keenlemyekün*” terimi kullanılıyordu. Doğrusu da buydu.

(...)

V. *POUVOIR CONSTITUANT* – KURUCU İKTİDAR⁷

Bilindiği gibi anayasa hukukunun temel konularından biri de “kurucu iktidar” konusudur. İstisnasız bütün Türkçe anayasa hukuku kitaplarında “kurucu iktidar” konusuna adanmış bağımsız bir bölüm veya en azından bir başlık vardır.

“Kurucu iktidar” kelimesine bakarak çok kişi bu iktidarı “devlet kuran” iktidar olduğunu sanabilir (Maalesef bu sanı, sadece konu hakkında bilgisi sınırlı olan genel okuyucuda değil, bizzat hukukçuların bir kısmında da vardır).

Oysa “*pouvoir constituant*” teriminde böyle bir anlam yoktur. Bunun sebebi de yine “*pouvoir constituant*” teri-

5. Bu konuda bkz.: Gözler, *İdare Hukuku*, *op. cit.*, c.I, s.1132.

6. Bu müeyyide için bkz.: Gözler, *İdare Hukuku*, *op. cit.*, c.I, s.1130-1141.

7. Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, c.I, s.369-370.

minin Türkçeye yanlış çevrilmesinden kaynaklanan bir sorundur.

(...)

VI. KANUN – YASA⁸

Türkçede “kanun” kelimesi, Eski Yunanca “kural” anlamına gelen “*kanôn* (κᾶνον)” kelimesinden gelmektedir⁹. Eski Yunanca “*kanôn* (κᾶνον)” kelimesi Latinceye “*canon*” olarak geçmiştir¹⁰. Arapça “kanun (قانون)” kelimesi de aynı kökten gelmektedir. Keza İbranice “קנה (qaneh)” kelimesi de aynı köktendir¹¹.

(...)

VII. INTERPELLATION – İSTİZAH – GENSORU¹²

Günümüz Türkçesinde kullanılan “gensoru” kelimesinin Fransızca karşılığı “*interpellation* (enterpelasyon okunur)”dur. Bu kelime, Fransızca “*interpeller*” fiilinden gelir¹³. Bu fiil ise, “sövmek veya soru sormak için bir kişiye birden bire ve sertçe söz söylemek” demektir¹⁴. *Le Petit*

8. Kemal Gözler, *Hukuka Giriş*, Bursa, Ekin, 18. Baskı, 2021, s.174.

9. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, op. cit., s.1041.

10. *The American Heritage Dictionary*, Boston, Houghton Mifflin Company, 4. Baskı, 2004, s.273.

11. <http://www.etymonline.com/index.php>;
<http://en.wiktionary.org/wiki/canon>.

12. Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, op. cit., c.I, s.956-957.

13. *Interpeller* fiili de Latince “*pellere*” fiilinden gelir. Bu fiilin, vurmak, sarsmak, titretmek, şoke etmek gibi anlamları vardır. Bkz. A. Gariel, *Dictionnaire Latin-Français*, Paris, Hatier, Nouvelle édition, 1988, s.454.

14. *Le Petit Robert*, op. cit., s.1022.

Robert Sözlüğü tarafından hukukî terim olarak *interpellation*, “açık celsede bir parlamento üyesi tarafından hükûmete yöneltilmiş *açıklama talebi*” olarak tanımlanmıştır¹⁵.

(...)

VIII. *RES IUDICATA – CHOSE JUGEE – EMR-İ MAKZİ – KAZİYE-İ MUHKEM – KESİN HÜKÜM*¹⁶

Yargı fonksiyonu, yargı organlarının hukukî uyuşmazlıkları çözme fonksiyonudur. Yargı kararıyla bir defa çözüldükten sonra bir hukukî uyuşmazlığın bir daha çıkarılamaması gerekir; aksi takdirde uyuşmazlığın çözüldüğünden bahsedilemez. Bu nedenle, yargı kararıyla, dava konusu hukukî uyuşmazlık sonsuza kadar yarılr; kesip atılır¹⁷. İşte bu hususa, yani *yargı kararıyla yarılmış hukukî uyuşmazlığın sonsuza kadar çözülmüş sayılmasına* hukuk dilinde Latince olarak *res iudicata* (“res yüdikata” oku-

15. Le Petit Robert, *op. cit.*, s.1022: “*Demande d’explications adressée au gouvernement par un membre du Parlement en séance publique*”.

16. Kemal Gözler, “Res Iudicata’nın Türkçesi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s.45-61 (www.anayasa.gen.tr/res-iudicata.htm).

17. Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta, 12. Baskı, 2002, Birinci Kitap, s.44.

nur)¹⁸, Fransızca olarak *chose jugée* (“şöz jüje” okunur) denir.

(...)

Ben bu soruyu, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisinde* yayınladığım “*Res Iudicata*’nın Türkçesi Üzerine”, başlıklı makalemden ayrıntılarıyla tartıştım ve *res iudicata* veya *chose jugée* terimlerinin Türkçeye doğru bir şekilde çevrilememesinin temel nedeninin söz konusu kavramın eski hukukumuzda bulunmamış olması olduğu sonucuna ulaştım. Kanımca, gerek Tanzimat sonrası reformist hukukçular, gerekse Cumhuriyet dönemindeki devrimci hukukçular, Batı kanunlarını, bu kanunlarda geçen terimlerin denkleminin eski hukukumuzda bulunması sayesinde Türkçeye başarıyla çevirip iktibas edebildiler.

Nitekim 17 Şubat 1926 tarih ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisinde, 22 Nisan 1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanununda ve 18 Haziran 1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununda kullanılan hukukî terimlerin pek çoğu Mecellenin kullandığı hukukî terimlerdir. Bir fikir edinmek için Mecellenin düzenlediği akit isimleriyle 1926 tarihli Borçlar Kanununun düzenlediği akit isimleri karşılaştırılabilir.

Bana öyle geliyor ki, eğer eski hukukumuzda yerleşik ve zengin bir hukuk terminolojisi olmasaydı, Batı hukuku-

18. “*Res yüdikata*” şeklinde okunur. Klasik Latince *res iudicata* şeklinde yazılan bu terim ortaçağ Latincesinde ve modern Latince *res judicata* şeklinde yazılmıştır.

nun iktibas ı teŖebbüsünde başarıya ulaşılması çok zor olurdu. *Res iudicata* veya *chose jugée* kavramının Türkçeye doğru olarak çevrilememesi de kanımca bu hususa bir örnek teşkil etmektedir.

Batı hukuk terimlerini iktibas ederken, bunların mevcut hukukumuzda karşılığı varsa bu karşılıkları almak gerekir. Bunların mevcut hukukumuzda karşılığı yoksa, bu terimler için tutarlı ve doğru bir öz Türkçe karşılık üretilemiyorsa, batı terimlerini olduğu gibi almak gerekebilir. Özellikle bu terimler Latince ise bundan hiç çekinmemek lazımdır. Latince kimsenin malı değildir. Nitekim *res iudicata*'nın İngilizce bir karşılığı olmadığı için modern Anglo-Amerikan hukukunda *res iudicata* terimi olduğu gibi kullanılmaktadır. Bizim yapmamız gereken de bundan ibarettir. ■

Bölüm 2

EKSİK VEYA TARTIŞMAYA AÇIK ÖZ TÜRKÇELEŞTİRMELER

Yukarıda Birinci Bölümde öz Türkçeleştirme sürecinde yapılan hatalara örnekler verdim. Bence yukarıdaki örneklerdeki Türkçe karşılıklar tartışmasız bir şekilde yanlıştır. Ancak öz Türkçeleştirme sürecinde bulunan karşılıkların yanlış olduğu her zaman açık değildir. Bazen önerilen öz Türkçe karşılıklar, esas itibarıyla doğrudur; ama bu karşılıklarda eksiklikler veya en azından tartışmalı yanlar vardır. Şimdi bunlara örnekler verelim.

I. KAZA-YARGI, MUHAKEME-YARGILAMA, HÂKİM-YARGIÇ

Bugün Türkçede “kaza” kelimesi terk edilmiştir. Bu kelimenin yerine “yargı” kelimesi kullanılıyor. Modern anlamıyla “yargı” kelimesi benim görebildiğim kadarıyla ilk defa “1945 Anayasası”nda kullanılmıştır (örneğin m.8, 58, 61, 66). Yani “yargı” kelimesi bugünkü anlamıyla oldukça yeni bir kelimedir; ama tutmuş ve yerleşmiş bir kelimedir. Yargı kelimesi, öz Türkçeleştirmenin en başarılı örneklerinden biridir.

A. KAZA-YARGI

Peki ama “yargı” kelimesi, “kaza” kelimesinin mi, yoksa “muhakeme” kelimesinin mi karşılığıdır?

Kanımca “yargı” kelimesi, “muhakeme” kelimesinin değil, “kaza” kelimesinin karşılığıdır. “Yargı” kelimesinin “kaza” anlamında kullanılmasında bir yanlışlık yoktur. Çünkü her iki kelime de kökleri itibarıyla “kesmek”, “yarmak” anlamına gelir.

Kaza.- Ali Haydar Efendinin Mecelle Şerhinde belirttiği gibi “*kazânın asıl manası kat’ ve fasıldır. Diğer manaları ondan müteferridir*”¹. *Kat’*, kesme; *fasıl*, ayırma, bölme demektir².

Yargı.- Türkçedeki “yargı” kelimesi 1930’lardan sonra sıfırdan uydurulmadıysa, eski Türkçedeki “yargu”³, “yargu”, “yargı”⁴ kelimelerinden geliyor olması gerekir. Gerek “yargu”, “yargu”, “yargı” kelimeleri, gerekse modern hâliyle “yargı” kelimesi, “yarmak” köküne fiilden isim yapma eki olan “-gı” eki eklenerek türetilmiş bir isimdir.

Türkçede “-gı” eki⁵, bazen *yapma işini* (örneğin “sormak”tan “sorgu”, “örmek”ten “örgü”, “basamak”tan baskı”,

1. Ali Haydar Efendi, *Dürrü’l Hukkam Serhu Mecelleti’l Ahkam*, (Yazı çevrimi: Rasit Gündoğdu ve Osman Erdem), İstanbul, Gül Neşriyat, Tarih yok (2006?), Cilt 4, s.421. Arapçada “kaz (قَض)” kelimesi “parçalamak”, “parçalara bölmek” anlamına gelir. Bkz. Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 4. Baskı, 1979, s.902.

2. Devellioğlu, *op. cit.*, s.301, 595.

3. *Kubbealtı Lügati*, <http://www.lugatim.com/s/yargı>.

4. *Nişanyan Sözlüğü*, <https://www.nisanyansozluk.com/?k=yargı>.

5. “-gı” eki konusunda bkz.: Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Boğaziçi Yayıncıları, 6. Baskı, 1981, s.189.

“uyumak”tan “uyku”, “sevmek”ten “sevgi”, “duymak”tan “duygu” kelimelerinin türetilmesinde olduğu gibi)⁶, bazen de bu işin *yapıldığı aleti* ifade eder. Örneğin “sürmek”ten “sürgü”, “kesmek”ten “keski”, “burmak”tan “burgu” kelimeleri türetilmiştir.

“Yargı” kelimesindeki “-gı” eki, iş yapma eki olarak mı, yoksa alet eki olarak mı kullanılmıştır? Yani “yargı” kelimesi, yapılan *işi* mi, yoksa işin yapıldığı *aleti* mi ifade eder?

(...)

B. YARGILAMA-MUHAKEME

Yargılama.- Ancak bu “yargı” kelimesine ilişkin başka sorunlar var. Zira bu kelime “yargılama” şekliyle modern Türkçede sadece “kaza” anlamında değil, “muhakeme” anlamında da kullanılıyor.

“Yargılama” kelimesi “muhakeme” anlamında kullanılabilir mi?

İki ayrı kelime yerine artık tek kelime kullanılır hâle gelinmesi dilin fakirleşmesi demektir.

C. HAKİM-YARGIÇ

“Yargı” kelimesini görmüş iken “yargıç” kelimesi hakkında da bir iki şey söyleyelim.

Yargıç.- Öncelikle belirtelim ki, yargıç kelimesi de öz Türkçeleştirmenin başarılı örneklerinden biridir. Ama

6. Örnekler Ergin, *op. cit.*, s.189’den alınmıştır.

“yargı” kelimesi kadar başarılı olamamıştır. Bugün “yargıç” kelimesi de yaygın olarak kullanılıyor olsa da, “hâkim” kelimesinin kullanımı “yargıç” kelimesinin kullanımından daha yaygındır.

(...)

Kadı.- Arapça “kadı” kelimesi de aynı anlama gelir. O da Arapça “kat” etmek fiilinden türemiştir; “kesen” demektir. “Yargıç” ve “kadı” birbirini karşılayan iki kelimedir.

Hâkim.- “Hâkim” ise hüküm kelimesinden gelir. Hüküm çıkaran, hüküm veren anlamına gelir. Hâkim muhakemeyi yapan kişidir.

Juge/Judge.- Fransızca “hâkim” anlamına gelen *juge* kelimesi ile “hüküm” anlamına gelen *jugement* kelimesi arasında anlam ilişkisi vardır. Aynı şekilde İngilizcede de “hâkim” anlamına gelen *judge* kelimesi ile “hüküm” anlamına gelen *judgment* kelimesi arasında da aynı ilişki vardır.

Iudex.- Latince “hâkim” kelimesi için *iudex* kelimesi kullanılır. Bu kelime de *iudicium* kelimesinden gelir. Bu kelime dahi Latince hukuk anlamına *ius* kelimesi ve söylemek anlamına gelen *dicere* kelimesinden gelir. Yani Latince *iudex* kelimesi etimolojik olarak “hukuku söyleyen” kişi anlamına gelir. Zaten Latince “yargılama” anlamına gelen *iurisdictio* kelimesi de *iuris* ve *dictio* kelimelerinden oluşmuş bir birleşik kelimedir ve “hukuku söylemek” anlamına gelir.

“Yargıç” Kelimesi “Hâkim” Kelimesini Karşılıyor mu? Doğrusu ve ideali “hâkim” kelimesine uygun bir öz
(...)

II. DÉBAT–AUDIENCE– MURÂFAA–DURUŞMA

Bugün yaygın olarak kullanılan “duruşma” kelimesi, Fransızca “*débat*” veya “*audience*” kelimelerinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. İlk önce bu iki kelimenin anlamını görelim.

(...)

“Duruşma” Kelimesi Ne Zaman Ortaya Çıktı?-

“Duruşma” Kelimesinin Etimolojisi⁷.- “Duruşma” kelimesi, “durmak” fiilinden türetilmiş bir isimdir. Önce “durmak” fiilinden “-uş” ekiyle “duruşmak” fiili türetilmiştir. Daha sonra da bu fiile “-ma” eki eklenerek bundan “duruşma” ismi türetilmiştir. “-iş, -uş, -üş” eklerine “işteş fiil eki” veya “ortaklaşma (müşareket) eki” denir. Bu ek,

(...)

Ancak, “duruşma” kelimesinin “muhakeme” kelimesi yerine kullanılması mümkün değildir. Muhakeme, hüküm

7. “Duruşma” kelimesinin etimolojisi konusunda Sami Selçuk’un değerli gözlemleri vardır. Bkz.: Sami Selçuk, “Kimi Hukuk Terimleri Üzerine”, *Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’e Armağan*, Ankara, Turhan, 217, s.627-641. Sayın Selçuk, “duruşma” kelimesinin “duruşmak” fiilinden geldiğini tespit eder ve bu kelime yerine “tartışma” kelimesinin kullanılmasını önerir (*Ibid.*, s.632-638)

çıkarma demektir⁸. İki kişinin karşılıklı durmasını ifade eden bir kelime nasıl olacak da “muhakeme” anlamında kullanılacaktır?

(...)

III. *CAHIER DES CHARGES* – ŞARTNAME – ŞARTLAŞMA

Fransız idare hukukunda imtiyaz sözleşmeleri, “*convention*” ve “*cahier des charges*” olmak üzere iki kısımdan oluşur⁹. *Convention*, imtiyaz veren kamu idaresi ile imtiyazcı özel kişinin iradelerinin uyuştuğunu belirten kısa bir metindir. *Cahier de charges* ise, kamu hizmetinin işletiliş koşullarını düzenleyen oldukça ayrıntılı bir metindir¹⁰. *Cahier des charges*, kelime olarak “yükümlülükler defteri” demektir.

(...)

IV. *SANCTION* – MÜEYYİDE – YAPTIRIM

Fransızca ve İngilizce *sanction* kelimesi Latince “*sanctio/sancire*” kelimesinden gelir ki, bu kelime “kut-samak”, “kutsal hâle getirmek” demektir¹¹. *Sanction*, bir normu adeta kutsal hâle getiren, gereğini kendiliğinden yaptırır veya onu ihlâl edilemez hâle getiren her şeydir.

8. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, Aydın Kitabevi, 1984, s.796.

9. Bkz. Kemal Gözler, *İdare Hukuku*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2019, s.431,

10. Bkz. *Ibid.*

11. Felix Gaffiot, *Dictionnaire Latin – Français*, (version V. M. Komarov) (établie sous la direction de Gérard Gréco) (Version Faffiot 2016) (http://gerardgreco.free.fr/IMG/pdf/Gaffiot_2016_-_komarov.pdf),

Bu anlamda, saygı da, sevgi de, ödöl de, ceza da bir *sanction* olabilir. *Sanction* hâliyle sadece normun ihlâli durumunda değil, normun uygulanması durumunda da vardır.

(...)

V. PUBLICATION – NEŞİR – YAYIN VEYA YAYIM

(...)

Peki ama burada madem bir hata yok, bu kelimeyi neden örnek olarak buraya aldım? Şunun için: Türk hukuk literatüründe, “yayın” ile “yayım” kelimeleri, sanki bunların arasında sanki bir anlam farkı varmış gibi kullanılıyor. Keza doğru kelimenin “yayım” olduğunu ve “yayın” kelimesinin yanlış olduğunu iddia edenler var. Hatta “yayım” kelimesinin “ısdar” anlamında kullanılması gerektiğini düşünenler bile var.

Ben kitap ve makalelerimde “yayım” değil, “yayın” kelimesini kullanıyorum. Yıllardır neredeyse her ay, öğrencilerden ve okuyuculardan “yayın” kelimesini yanlış kullanıyorsunuz, bunun doğrusu “yayım” diye e-posta alıyorum.

Bence bu iki kelime arasında bir fark yoktur. İkisi de tamamıyla aynı anlama gelir. Her ikisi de “yaymak” fiilinden türetilmiş isimlerdir. “Yayınlamak” ile “yayımlamak” arasında fark yoktur. Bunlardan birisi seçilmeli ve sadece o kullanılmalıdır. Bence “yayınlamak” kelimesi “yayımlamak” kelimesine göre daha yaygındır ve keza bana göre

söylenişi daha güzeldir. Benim tercihim “yayınlamak” kelimesinden yanadır.

(...)

VI. *LIBERTE* – HÜRRİYET – ÖZGÜRLÜK

Fransızca *liberté* kelimesi *libre*’den, o da Latince *liber* kelimesinden gelir. Bu kelime Latince, pek çok anlamı olmasına rağmen, ilk anlamıyla “köle olmayan” demektir¹².

Hürriyet, kelimesi Arapça “hür” kelimesinden gelir. Bu kelime de ilk anlamıyla “köle olmayan” demektir¹³.

(...)

VII. *DOMAINE PUBLIC* – AMME EMLAKÎ – KAMU MALI

Eski hukukumuzda bugünkü anlamda “kamu malı” kavramı yoktu. Gerçi “arazi-i memluke”, “arazi-i miriye”, “arazi-i mevat”, “arazi-i metruke” gibi kavramlar varsa da bunlar “kamu malı” kavramını bütününe karşılamaktan uzaktılar; bunlar kamu malının sadece bir çeşidini ifade ederlerdi.

İdare hukuku Fransa’dan iktibas edilirken “*domaine public*” kavramına Türkçe karşılık bulma ihtiyacı ortaya çıktı. Bu kavram için “amme emlaki” terimi bulundu. Bu kavram *domaine public* terimini genel olarak karşılıyordu.

12. Gaffiot, *op. cit.*, s.794

13. Devellioğlu, *op. cit.*, s.466.

(...)

VIII. *EXPROPRIATION* – İSTİMLAK – KAMULAŞTIRMA

(...)

İstimplak kelimesi dilimize yerleşmişti. Günümüzde de tamamıyla unutulmamıştır. Hâlâ bu kelimeyi, özellikle kırsal bölgelerde, kullananlar vardır.

1924 Anayasasında (m.74) “istimplâk” kelimesi kullanılıyordu. Bu kelime, 1945 Anayasasıyla “kamulaştırma” şeklinde çevrilmiştir (m.74). 1961 Anayasası (m.38) ve 1982 Anayasası (m.46) da “kamulaştırma” kelimesini kullanmıştır. Böylece “kamulaştırma” kelimesi, “istimplak” kelimesi karşısında galip gelmiştir. Peki ama “kamulaştırma” kelimesi içerik olarak doğru bir kelime midir?

(...)

“İstimplak” kelimesi yerine “kamulaştırma” kelimesinin kullanılmasına yöneltilecek ikinci eleştiri şudur. Yukarıda görüldüğü gibi, “istimplak” ve “istimval” iki kardeş kavramdır. “İstimplak”ı, kamulaştırma diye Türkçeye çevirenler, her nedense şimdiye kadar “istimval”e bir karşılık bulamamışlardır. Böylece hukuk terminolojimizdeki ahenk bozulmuştur. Artık “istimplak ve istimval” demiyoruz; onun yerine “kamulaştırma ve istimval” diyoruz. Acaba hangi ikili daha uyumlu duruyor? Bu konuya aşağıda beşinci bölümde ayrıca değineceğim.

(...)

Bölüm 3

FAKİRLEŞTİREN ÖZ

TÜRKÇELEŞTİRMELER

Birden Fazla Eski Kelime Yerine Tek Öz Türkçe Kelime Kullanılması

Yukarıdaki iki bölümde yanlış, eksik veya tartışmaya açık öz Türkçeleştirmelere örnekler verdim. Öz Türkçeleştirmenin yarattığı sorunlar bunlardan ibaret değildir. Bazen öz Türkçe karşılık, genel olarak doğrudur; ancak öz Türkçeleştirme dilde fakirleşmeye yola açar; çünkü birden fazla eski kelime yerine tek bir öz Türkçe kelime bulunmuştur ve benzer olmakla birlikte aralarında az çok farklar olan birden fazla kavramı ifade etmek için tek kelime kullanılmaya başlanır. Bu soruna dilde fakirleşme ismi verilebilir. Bu sorunu örneklerle açıklayayım.

I. BEŞ KELİME İÇİN TEK KELİME:

**“MÜDDET”, “ECEL”, “VADE”, “MEHİL” VE
“MÜHLET” YERİNE “SÜRE”**

22 Nisan 1926 tarih ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanununun dili fevkâlâde zengindi. Ama bu dil fevkalade ağır ve günümüz için çok büyük ölçüde anlaşılmazdı. 818 sayılı Borçlar Kanunu yürürlükten kaldırıldı ve yerine 11

Ocak 2011 tarih ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu kabul edildi. Bana öyle geliyor ki, bu değişiklik, büyük ölçüde eski Borçlar Kanununun dilinden ötürü yapıldı. Zira eski ve yeni Borçlar Kanununa bakıldığında bunların arasında dilleri dışında, hükümlerinin içeriği bakımından çok büyük bir fark yoktur. İki Kanunun sistemi ve plânı da çok büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

22 Nisan 1926 tarih ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanununun çok ayrıntılı ve sarıh bir terminolojisi vardı. 11 Ocak 2011 tarih ve 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanununun ise terminolojisi oldukça fakirdir. Eski Borçlar Kanununun kullandığı iki, üç ve bazen dört değişik kelime yerine yeni Borçlar Kanunu tek bir kelime kullanmaktadır. Bir örnek:

Eski Borçlar Kanununda süreyle ilgili olarak “zaman” ve “vakit” kelimeleri dışında, tam beş ayrı kelime daha kullanılmıştır:

1. *Müddet*. Örnekler: m.3-6, 21, 38, 76, 82, 110, 187, 207, 216, 220 vb.leri.
2. *Ecel*. Örnekler: m.74, 75, 78, 81.
3. *Vade*. Örnekler: m.76, 77, 78, 80, 83, 86, 210, 288, 312, 384, 491.
4. *Mehil*. Örnekler: m.31, 79, 106, 107, 175, 251, 260, 264, 165, 188, 189, 191, 326, 454.
5. *Mühlet*. Örnekler: m.358, 375, 402.

11 Ocak 2011 tarih ve 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanununu bu beş değişik kelimenin hepsinin yerine “süre” kelimesini kullanmaktadır. Süre kelimesinin kullanılması-

nın yanlış olduğu söylenemez. Çünkü eski Borçlar Kanununda geçen bu beş kelimenin beşi de süreyle ilgilidir. Ama hepsinin birbirinden az ya da çok farklı bir anlamı vardır ve her biri sürenin bir çeşidine işaret eder. Şöyle:

(...)

II. “ARİYET” VE “KARZ” YERİNE “ÖDÜNÇ”

22 Nisan 1926 tarih ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanununun 299-305’inci maddelerinde “ariyet akdi”, yine aynı Kanunun 306-312’nci maddelerinde “karz akdi” düzenlenmişti. Bu iki akitte de ödünç alma durumu vardır. Yeni Borçlar Kanunu “ariyet” ve “karz” kelimelerini benimsememiştir. Her ikisi için de “ödünç” kelimesini kul

(...)

III. “HUSUSÎ” VE “MAHSUS” YERİNE “ÖZEL”

“Özel” kelimesi başarılı bir öz Türkçeleştirme örneğidir. Ancak dilde fakirleşmeye yol açmış bir kelimedir. Çünkü hem “hususî (*privé*)”, hem de “mahsus (*spécial*)” kelimesi için kullanılıyor. Örneğin “özel hukuk” tamlamasındaki “özel” kelimesi “hususî (*privé*)”nin karşılığıdır. Ama “özel şartlar” kelimesindeki “özel” kelimesi “mahsus (*spécial*)”un karşılığıdır.

“Özel” kelimesi “hususî (*privé*)” anlamında kullanılıyor ise “mahsus (*spécial*)” anlamında bir başka kelimeye ihtiyaç vardır.

(...)

IV. “AÇIK” KELİMESİ KAÇ KELİMENİN KARŞILIĞIDIR?

Öncelikle belirtelim ki, gerek Türkçede, gerekse başka dillerde bir kelime birden fazla anlama gelebilir. Bu tamamıyla normaldir. Ancak, hukuk terminolojisinde imkân var iken, kavram, kurum, norm veya ilkeyi, tam olarak ifade eden kelimeyi kullanmak gerekir. Tek anlamlı bir kelime var iken onun yerine çok anlamlı bir kelime kullanılması yanlış olur. Farklı kavram, kurum ve olgu için, farklı kelimeler kullanmak yerine, aynı kelimenin kullanılması durumunda dilde fakirleşmeden bahsedilebilir.

(...)

Bölüm 4

ÖZ TÜRKÇELEŞTİRİLEMİYEN KELİMLERİN UNUTULMASI

Yukarıdaki üç bölümde yanlış, eksik veya dili fakirleştiren öz Türkçeleştirmelere örnekler verdim. Öz Türkçeleştirmenin yarattığı sorunlar bunlardan ibaret değildir. Bazen de öz Türkçe karşılık bulunamaması durumunda, o zamana kadar kullanılan eski kelime unutulur; o kelime bir şekilde buharlaşır. Böylece dilde öz Türkçe kelime oranı artar; ama yeni öz Türkçe kelime bulunarak değil, öz Türkçe olmayan kelimenin yok edilmesiyle. Şimdi bu durumu örneklerle açıklayalım.

I. “MEVSUKİYET” KELİMESİ NEDEN BUHARLAŞTI?

Medenî dünyada hukuk teorisinde ve uygulamasında çok kullanılan terimlerden biri de “*authenticité*” (sıfat hâli *authentique*) kelimesidir. Bu kelime benim doktora tezimde tam 99 defa geçmektedir¹. Türkçe kitap ve makalelerimde de *autehticité* kelimesinin karşılığı olarak “mevsukiyet” (sıfat hâliyle “mevsuk”) terimini yaygın olarak kul-

1. Kemal Gözler, *Le pouvoir de révision constitutionnelle*, Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 1997, 2 cilt, 774 s
(www.anayasa.gen.tr/pcr.htm).

lanıyorum. Örneğin *devlet başkanları* isimli kitabımda bu kelime 24 defa kullanılmıştır². “Türkiye’de Bir Bilinmeyen: Isdar”, isimli makalemdede bu kelime 12 defa geçmektedir³.

(...)

II. “İSDAR” KELİMESİ NEDEN UNUTULDU?

Neredeyse Türkiye dışında bütün ülkelerde, kanunların parlamento tarafından kabul edilmesi ile resmî gazete-
de yayınlanmaları arasında “ısdar (*promulgation*)” denen bir aşama bulunur. Bu aşamada kanunlar devlet başkanı tarafından ısdar edilir. Isdar işlemi şöyle gerçekleşir: Devlet başkanları, kanun metninin üstüne veya altına söz konusu metnin parlamento tarafından kabul edilen metin olduğunu belirten bir cümle yazar⁴ ve sonra söz konusu metnin devletin kanunu olarak uygulanacağını belirten bir formülü⁵ yazıp imzalar. Ülkenin hükûmet sistemine göre ısdar işle-

2. Kemal Gözler, *Devlet Başkanları: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2006, XVI+320 s.
(<https://www.anayasa.gen.tr/devlet-baskanlari.htm>).

3. Kemal Gözler, “Türkiye’de Bir Bilinmeyen: Isdar”, *Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2013, c.II, s.897-950. <https://www.anayasa.gen.tr/isdar.pdf>

4. Örneğin Fransa’da “*L’Assemblée nationale et le Sénat ont adopté* (Millet Meclisi ve Senato kabul etti)”, Belçika’da “*De l’assentiment de la Chambre des Députés donné...* (Milletvekilleri Meclisimiz rıza verdiğiinden...)” ifadeleri kullanılır. Örnek ısdar işlemleri için bkz. Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2011, s.842-843.

5. Örneğin Fransa’daki formül şöyledir: “*La présente loi sera exécutée comme loi de l’Etat* (İşbu kanun devletin kanunu olarak uygulanacaktır)”. Belçika’daki formül ise şudur: “*Avons ordonné et ordonnons* (Emrettik ve emrediyoruz)” der. Örnek ifadeler için bkz. Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, *op. cit.*, s.842-843.

minde devlet başkanının imzasının altında Başbakan ve ilgili bakanın karşı imzası da bulunabilir.

(...)

Osmanlı döneminde “ısdar” kelimesi de, kurumu da vardı ve kanunlar parlâmento tarafından kabul edildikten sonra Padişah tarafından ısdar edilirdi. Kanunun son maddesinin altına Padişah “*Meclisi Ayan ve Mebusanca kabul olunan işbu lâyihaanın kanuniyetini ve kavanin-i devlete ilâvesini irade eyledim*” diye yazıp imzalardı. İşte bu ifade ve Padişahın imzası, “ısdar” işlemi demektir. Aşağıya bir Osmanlı kanunundaki ısdar formülünün *Takvim-i Vekayi*’deki orijinal hâli ve tarafımdan yapılmış yazı çevrimi alınmıştır:

(...)

Türkiye’de “ısdar (*promulgation*)” terimi için bir öz Türkçe karşılık bulunamamıştır. Bu önemli terimin yerine öz Türkçe bir terim üretilemeyince bu kelime kullanılmaya başlanmıştır. Neticede bu kelime bugünkü dilimizden buharlaşmıştır. Bugün hukuk öğrencileri “ısdar” kelimesini duyunca şaşkın şaşkın insana bakıyorlar. Herhâlde medenî dünyada bizden başka “*promulgation*/ısdar” kavramının olmadığı bir ülke yoktur.

(...)

III. “AKİT” KELİMESİNİN BAŞINA NE GELDİ?

1926 tarihli eski Borçlar Kanununda “akit” kelimesi kullanılıyordu. 2011 tarihli yeni Türk Borçlar Kanununda ise “sözleşme” kelimesi kullanılıyor. Sözleşme kelimesi yanlış bir kelime değildir; ama “akd”in karşılığı değildir. Akdin öz Türkçe karşılığı “sözleşme” değil, “bağıt”tır. Ama nedense “bağıt” kelimesi tutmamıştır. Tutmadığı için de kullanılmamaktadır. 2011 tarihli Türk Borçlar Kanununda bağıt kelimesi geçmiyor.

Vakıa, öz Türkçeleştirme sürecinde doğru terim tutmadıysa, “yok zararı” denmiş, tutmuş kelime ne ise, yanlış veya eksik olsa bile o kullanılmıştır. Doğru eski terim de zamanla kullanılmaya kullanılmaya unutulmuştur.

Neden “sözleşme”, “akid” teriminin karşılığı olamaz?
(...)

IV. İCRAÎ KELİMESİNE NE OLDU?

(...)

“*Exécutoire* (icraî)” kelimesinin öz Türkçe bir karşılığı yoktur. Bu kelimenin öz Türkçe karşılığı olmayınca, bu kelimenin kullanılması gereken cümlelerde, ne yapıp edip bu kelimeyi kullanmamaya çalışıyorlar. Veya bu kelime

(...)

VI. DİĞER ÖRNEKLER

Öz Türkçeleştirilemeyen ve zamanla unutulmaya terk edilen başka kelimeler de var. Örneğin:

1. Arızî.-

(...)

2. Mahreç.-

(...)

3. Atıfet ve İstıfat.-

(...)

Bölüm 5

KARDEŞ KELİMELERİN BİRBİRİNDEN AYRILMASI

Yukarıdaki ilk üç bölümde yanlış, eksik veya fakirleş-tiren öz Türkçeleştirme örneklerini gördük. Keza dördüncü bölümde de öz Türkçeleştirilemeyen kelimelerin unuttu-rulması sorununu inceledik.

Öz Türkçeleştirmenin yarattığı başka sorunlar da var-dır. Öz Türkçeleştirme sürecinde içerik olarak doğru keli-meler üretilse bile bazen ortaya beklenmeyen problem çı-kıyor. Zira bir dilde kelimeler yapayalnız, tek başına yaşa-yan varlıklar değildir. Her dilde kardeş kelimeler vardır. Hatta dillerde ikiz, üçüz ve dahi bazen dördüz kelimeler bulunur. Böyle bir durumda bunlardan birisi için doğru ve tutmuş bir öz Türkçe kelime üretmek yetmez, hepsi için doğru ve tutmuş öz Türkçe kelimeler üretmek gerekir. Kardeş kelimelerden birisi için öz Türkçe kelime üretmiş, diğeri için ise üretememiş iseniz, ortaya tutarlılık ve akılda kılıcılık bakımından ciddi dilsel problemler çıkar.

Keza kardeş yabancı terimler yerine öz Türkçe terim-ler üretilecekse, bu terimlerin her biri için tek tek öz Türk-çe karşılık üretilmemeli, kardeş terimlerin her ikisi için de aynı anda ve birbiriyle bağlantılı öz Türkçe karşılık bu-

lunmalıdır. Yani öz Türkçe karşılıkların arasında da kardeşlik ilişkisi olmalıdır.

Keza kardeş yabancı terimler var ise, bunlardan biri Türkçeye kazandırılıp diğeri yabancı kelime olarak bırakılmamalıdır.

Bu kurallara uyulmaz ise, hem içerik bakımından tutarlılık bozulmuş olur, hem de kelimelerin akılda kalıcılığı zayıflamış olur. Keza kelimelerin söylenişlerindeki güzellik de ortadan kalkmış olur.

Bilimdeki kavramlar bir zincirin halkası gibidir. Zincirin her bir halkası birbiriyle uyumlu ve tutarlı olmalıdır. Aksi takdirde birbirinden farklı köklerden gelen ve farklı yapılarıdaki kelimelerden oluşmuş bir dille akıl yürütmek çok zordur. Halkaları arasında gerek sağlamlık, gerek şekil, gerekse yapı farkı olan bir zincir ile büyük yükler çekilemeyeceği gibi, bu tür kelimelerden oluşan bir dille de büyük meseleler tartışılmaz ve çözülemez.

Şimdi ne demek istediğimi örneklerle göstereyim:

I. *DECENTRALISATION – DECONCENTRATION*; YERİNDEN YÖNETİM – YETKİ GENİŞLİĞİ

(...)

Fransızca *décentralisation* ve *déconcentration* terimleri (birincisi “desantrali-zasyon”, ikincisi “dekonsantrasyon” şeklinde söylenir) yapı olarak birbirine çok benzemektedir. Her ikisinin başında da olumsuzluk, yokluk bildiren “dé-” öneki bulunur. Yine her ikisinin sonunda da “-tion” son eki bu-

lunur. Fransa’da bir üniversite öğrencisi, bu iki kavramı bir kere duyduktan sonra unutmaz ve bu iki kavramın hukuka uygun (...)

Yerinden Yönetim-Yetki Genişliği.- Günümüz Türkçesinde ise bu kavramlardan birincisi için “yerinden yönetim”, ikincisi için ise “yetki genişliği” terimi kullanılmaktadır. Dikkat edileceği üzere, bu iki kavram arasında, Fransa’daki durumun aksine, en ufak bir dilsel benzerlik yoktur. Bu iki kavramı da öğrenci ayrı ayrı ezberlemek ve keza bunların anlamını da ayrı ayrı öğrenmek zorundadır. Üzerinden zaman geçince de Türk öğrenciler bu iki kavramı unuturlar. Veya birini hatırlarlar; ama bu iki kardeş arasında bir dilsel bağlantı olmadığı için diğerini hatırlayamazlar. Çünkü birisini hatırladıktan sonra diğerini çağrıştıracak ellerinde en ufak bir veri yoktur.

(...)

II. ASLÎ-TALÎ, ASLÎ-TÜREV

Anayasa hukukunda çok bilinen bir ayrım var: Aslî kurucu iktidar-talî kurucu iktidar ayrımı. “Talî kurucu iktidar”ın “türev kurucu iktidar” olarak öz Türkçeleştirilmesi mümkün. Bu yanlış bir çeviri değil. Bu şekilde belli ölçüde bir kullanım da var. Ancak “talî” kelimesini “türev”

(...)

III. İKİZ KELİMELERDEN BİRİNİN ÖLÜME TERK EDİLMESİ: İSTİMLAK VE İSTİMVAL İSİMLİ İKİZLERDEN “İSTİMVAL”IN BAŞINA NE GELDİ?

Önce genel olarak “istimlak” ve “istimval” kavramlarını tanımlayalım ve aralarındaki farka işaret edelim:

“İstimlak (kamulaştırma, *expropriation*)”, özel mülkiyette bulunan *taşınmaz* malların mülkiyetinin idareye cebren geçirilmesini öngören bir usûldür.

“İstimval (*réquisition*)” özel mülkiyette bulunan *taşınır* malların bedeli karşılığında mülkiyetinin veya kullanım ve intifa hakkının idareye cibrî geçişini öngören istisnaî ve olağanüstü hâllere mahsus bir usûldür¹.

Görüldüğü gibi, “istimlak” ile “istimval”, ikiz kavramlardır. Her ikisi de idarenin cibrî bir şekilde mal edinme usûlüdür. Aralarındaki fark, birincisinin “taşınmaz (gayrimenkul) mallar”, ikincisinin ise “taşınır (menkul) mallar” hakkında uygulanmasıdır.

İlave edelim ki, “istimlak” ile “istimval” terimleri, sadece içerik bakımından değil, söyleyiş ve yazılış bakımından da birbirilerine çok benzemektedir. Yani “istimlak” ile “istimval” terimleri, her bakımdan ikiz terimlerdir.

(...)

1. A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, İkinci Baskı, 2001 (Cilt I: Genel Esaslar), s.1016.

IV. *NUL-ANNULATION-NULLITÉ*; BATIL-İPTAL-BUTLAN

Fransa’da idarî işlemin hukuka aykırılığının müeyyidesine *nullité*, bu müeyyidenin uygulanması kararına *annulation* ve bu karara konu olan işleme *acte nul* denmektedir. “*Nul-annulation-nullité*” kavramları aynı kökten gelmekte ve aralarında anlam ilişkisi bulunmaktadır. “*Nul*”², “geçersiz”; “*annulation*”³, “*nul*’leştirme” yani “geçersizleştirme”; “*nullité*”⁴ ise “*nul*’lük”, yani “geçersizlik” demektir.

“*Nul-annulation-nullité*” üçüzdürler. Aralarında hem anlam, hem de kök ilişkisi, hem de fonetik benzerlik vardır.

Bu üç kardeş kavramın da Türkçeye birbiriyle kardeş olan üç terimle aktarılması gerekir. Bunlar için bulunan üç öz Türkçe terimin arasında da gerek anlam, gerek kök ve gerekse fonetik olarak benzerlik olmalıdır.

Osmanlı döneminde ve Cumhuriyetin ilk devirlerinde bu üçlü, başarılı bir şekilde Türkçeye aktarılmıştır. O zamanlar Türkçede “*nul*” yerine “batıl”, “*annulation*” yerine “iptal” ve “*nullité*” yerine “butlan” terimleri kullanılmıştır. Gerçekten de “*nul-annulation-nullité*” üçlüsü arasındaki anlam ilişkisi “*batıl-iptal-butlan*” üçlüsü arasında da bulunmaktadır. Bu üç kelime de aynı kökten, daha doğrusu aynı aslî harflerden (b-t-l) gelmektedir. *Batıl*, “geçersiz”;

2. “Nül” okunur

3. “Anülasyon” okunur.

4. “Nülite” okunur.

iptal, “batıllaştırma (batıl hâle getirme)”, *butlan* ise “batıllık (batıl olma durumu)” demektir.

(...)

Bölüm 6

SIFAT HALİ ÇALIŞMAYAN ÖZTÜRKÇELEŞTİRMELER

Yukarıda yanlış, eksik veya fakirleştiren öz Türkçeleştirme örneklerini gördük. Keza öz Türkçeleştirilemeyen kelimelerin unutturulması sorununu inceledik. Yine kardeş kelimelerinden birini öz Türkçeleştirilip diğerinin öz Türkçeleştirilememesi ve neticede kardeşlerin birbirinden koparılması sorununu da gördük.

Öz Türkçeleşmenin yarattığı bir başka sorun da, sıfat şekli çalışmayan öz Türkçeleştirmelerdir.

Öz Türkçeleştirme sürecinde, içerik olarak doğru kelimeler üretilse bile, bazı beklenmeyen problemler ortaya çıkabiliyor. Bir kelimenin öz Türkçeleştirilmesinde tam anlamıyla başarı sağlandığını söyleyebilmek için bu kelimenin sadece isim şeklinin değil, sıfat şeklinin de yerleşmiş ve kullanılıyor olması gerekir. İsim halindeki başarı sıfat hâlinde yoksa Türkçeleştirmenin tam anlamıyla başarılı olduğunu söylemek zordur. Sorunu örneklerle görelim:

I. YASAMA-YÜRÜTME-YARGI; TEŞRİİ-İCRAİ-YARGISAL

Devletteki üç kuvvetin yasama, yürütme ve yargı olarak Türkçeleştirilmesinin oldukça başarılı bir öz Türkçeleştirme örneği olduğu söylenebilir.

(...)

Ne var ki, bu üçüz terimlerin sıfatlarını kullanmamız gerektiğinde ortaya problemler çıkıyor. “Yargı” kelimesinin sıfatı olan “yargısal” kelimesinde bir problem yoktur. Bu kelime sıfat şekliyle de yerleşmiştir. Ancak “yasama” kelimesinin sıfat şekli olan “yasamasal” kelimesi tuhaf bir kelimedir ve pek muhtemelen bu nedenle tutmamıştır. Aynı metinde yasama kelimesini kullanırken, yasama organının bir yetkisinin veya bir faaliyetinin “*legislatif*/teşriî” nitelikte olup olmadığını tartışırken, “yasamasal” kelimesini değil “teşriî” kelimesini kullanmak zorunda kalıyoruz. Keza yürütme organının bir yetkisinin veya bir işleminin *exécutif* mi, yoksa *judiciaire* nitelikte mi olduğunu tartışırken yine “yürütmesel” dememek için “icraî” veya bazen de “idarî” kelimesini kullanmak zorunda kalıyoruz.

(...)

II. KANUNÎ VE NİZAMÎ: NİZAMÎ SIFATININ ÖZ TÜRKÇESİ VAR MI?

“Kanun” ismi yerine “yasa” ismi ve “kanunî” sıfatı yerine “yasal” sıfatı kullanılabilir. “Nizamname” kelimesi yerine “tüzük” kelimesinin kullanılmasında da problem

yoktur. Ama “tüyük” kelimesinin sıfat hâli olan “tüyüksel” kelimesi çalışmıyor. Bu kelime tutmuş bir kelime değil.

Örnek vermeye devam edelim: İdare hukukunda memurların statüsünün “kanunî ve nizamî (*légal et réglementaire*)” olduğu söylenir. Bu bir kalıp. “Kanunî ve nizamî”
(...)

III. BAŞKA ÖRNEKLER

İsim şekliyle başarılı olan bir öz Türkçe kelimesinin sıfat şekliyle işlememesine başka örnekler de vermek mümkündür. Örneğin:

1. İstişarî.- (...)

2. Cebrî.- (...)

3. İhtiyarî.- (...)

4. Mülkî.- (...)

Bölüm 7

DEĞERLENDİRMELER

Yabancı Kelimelerin Terk Edilmesinin ve Öz Türkçe Kelimelerin Tutmasının Nedenleri Üzerine

Bugün “istida” yerine “dilekçe”, “mütalaa” yerine “görüş”, “amme” yerine “kamu”, “şahit” yerine “tanık”, “maznun” yerine “sanık”, “istimlak” yerine “kamulaştırma”, “icab” yerine “öneri”, “müeyyide” yerine “yaptırım”, “sarih” yerine “açık”, “beynelmilel” yerine “uluslararası”, “nizamname” yerine “tüzük”, “gayrimenkul” yerine “taşınmaz”, “esbab-ı mücibe” yerine “gerekçe”, “müdde-i umumî” yerine “savcı”, “istinkak” yerine “sorgu”, “akit” yerine “sözleşme”, “zabıt” yerine “tutanak”, “hakimiyet” yerine “egemenlik”, “mururuzaman” yerine “zamanaşımı”, “semen” yerine “bedel”, “tediye” yerine “ödeme”, “tecdit” yerine “yenileme”, “şufa” yerine “önalım”, “hük-mî şahsiyet” yerine “tüzel kişilik”, “intihap” yerine “seçim”, “mesuliyet” yerine “sorumluluk”, “masuniyet” yerine “dokunulmazlık” diyoruz.

Giriş bölümünde de belirttik. Bugün hukuk dilimizin öz Türkçeleşmesi sürecinde çok büyük ölçüde başarı sağlanmıştır. Arapça kökenli eski hukuk terimlerinin önemli

bir kısmı günümüzde öz Türkçe hukuk terimleriyle değiştirilmiştir ve bu öz Türkçe hukuk terimlerinin ezici çoğunluğu da sadece hukukçular tarafından değil, halk tarafından da benimsenmiştir ve kullanılmaktadır.

Yukarıda örnek olarak verilen öz Türkçe kelimelerin çoğu 1930'dan ve hatta 1940'tan sonra türetilmiş kelimelerdir. Bu kelimeler kısa sürede dilimize yerleşmiş ve yüzyıllardır hukuk dilimizde kullanılan Arapça kökenli kelimeleri kısa sürede tasfiye etmişlerdir. Öz Türkçe hukuk terimlerinin Arapça hukuk terimleri karşısında tartışılmaz bir şekilde başarı kazandığını söylemek gerekir.

Bu başarı nasıl sağlandı? Bu başarının nedenleri nelerdir? Neden eski kelimeler terk edilip, bunların yerine öz Türkçe kelimeler benimsendi? Üstelik bu öz Türkçe kelimelerin bazılarının hatalı olmasına rağmen.

Örneğin neden doğru terim olan “adem-i merkeziyet” terimi terk edildi ve yerine yanlış terim olan “yerinden yönetim” terimi benimsendi?

Neden doğru terim olan “adem-i temerküz” terimi terk edildi ve yerine “yetki genişliği” terimi yerleşti?

Neden doğru terim olan “keenlemyekün” terimi terk edildi ve yerine yanlış terim olan “yokluk” terimi benimsendi?

Neden doğru terim olan “istizah” terimi terk edildi ve yerine yanlış ve saçma bir terim olan “gensoru” terimi benimsendi?

Neden “murafaa” kelimesi terk edildi ve “duruşma” kelimesi yerleşti?

Neden “müeyyide” kelimesi terk edildi ve “yaptırım” kelimesi yerleşti?

Neden “neşir” kelimesi terk edildi ve “yayım” kelimesi yerleşti?

Neden “hürriyet” kelimesi terk edildi ve “özgürlük” kelimesi yerleşti?

Neden “akıt” kelimesi terk edildi ve yerine yanlış bir şekilde “sözleşme” kelimesi yerleşti?

Neden “amme emlakı” terimi terk edildi ve “kamu malı” terimi yerleşti?

Neden “istimlak” terimi terk edildi ve “kamulaştırma” terimi yerleşti?

Neden “müddet”, “ecel”, “vade”, “mehil”, “mühlet” kelimeleri terk edildi ve yerlerine tek “süre” kelimesi yerleşti?

Neden “ariyet” ve “karz” kelimeleri terk edildi ve bunların yerine “ödünç” kelimesi kabul edildi?

Neden “hususî” ve “mahsus” kelimeleri terk edildi ve yerlerine “özel” kelimesi yerleşti?

Dahası öz Türkçe karşılığı bulunamayan “mevsukiyet”, “ısdar”, “istimval”, “icraî”, “arızî”, “mahreç” kelimeleri neden unutuldu?

Dahası “batıl-iptal-butlan” üçlüsünden biri olan “iptal” kelimesi kullanılmaya devam ederken, “batıl” ve “butlan” kelimesi neden unutulmaya yüz tuttu?

Dahası neden bazı öz Türkçe kelimelerin isim hâlleri başarılı bir şekilde tutmuş iken, aynı kelimelerin sıfat hâlleri tutmuyor? Örneğin “yasama” kelimesi tutmuş iken neden “yasamasal” kelimesi tutmadı? “Yürütme” kelimesi tutmuş iken neden “yürütmesel” kelimesi kullanılmıyor?

“Tüzük” kelimesi tutmuş iken “tüzüksel” kelimesi neden tutmadı?

Niye “istişarî”, “cebrî”, “ihtiyarî”, “mülkî” gibi sıfatların karşılığı olan öz Türkçe sıfatlar üretilemedi?

I. YABANCI KÖKLÜ KELİMELENER NEDEN TERK EDİLDİ?

(...)

A. BİRİNCİ NEDEN:

(...)

B. İKİNCİ Neden:

(...)

C. DİĞER SEBEPLER

(...)

D. DÖRDÜNCÜ NEDEN

(...)

E. BEŞİNCİ NEDEN

(...)

II. ÖZ TÜRKÇE KELİMELER NEDEN TUTTU?

“Yerinden yönetim”, “yetki genişliği”, “yokluk”, “gensoru”, “duruşma”, “yaptırım”, “yayım”, “özgürlük”, “sözleşme”, “kamu malı”, “kamulaştırma”, “süre”, “ödünç”, “özel” gibi kelimeler neden tuttu? Üstelik bunların anlamı yanlış, eksik veya tartışmaya açık iken?

Bu kelimeler, içerik olarak yanlış veya eksik olmasına rağmen tutmuştur. Kanımızca bunun sebepleri şunlardır:

(...)

SONUÇ

Genel dilde olduğu gibi hukuk dilinde de öz Türkçeleşme süreci işliyor. Ne var ki bu süreç, sorunlardan uzak bir süreç değil. Her hukukçu, hukuk ile ilgili konularda yazarken veya konuşurken, her gün bu sorunlarla karşılaşılıyor.

Öz Türkçeleşme sürecine bir bütün olarak karşı veya taraftar olmanın bir anlamı yok. Zaten bu süreç kendi dinamikleriyle çalışıyor. Bu sürece bir bütün olarak karşı çıkmak veya bu süreci bir bütün olarak savunmak yerine, bu süreçte karşılaşılan sorunları tek tek kelime bazında tartışmakta yarar vardır. Diğer bir ifadeyle, öz Türkçe süreci karşısında ideolojik değil, teknik bir yaklaşım içinde olmak daha doğrudur.

Hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi süreci, doğal ve kuvveti kendinden gelen, sahih bir süreçtir. Bu süreci tersine çevirmenin imkan ve ihtimali yoktur. Ancak bunun böyle olması, her öz Türkçe kelimenin içerik olarak doğru olduğu anlamına gelmez. Bazı durumlarda yabancı köklü terim yerine kullanılan öz Türkçe terim yanlış olabilmektedir. Yukarıda bunlara örnekler verdim. Bazen de tam anlamıyla yanlış olmasa bile yeni terimde eksik veya tartışmaya

açık yanlar olmaktadır. Yukarıda bunlara da örnekler verdim. Bazen de öz Türkçeleşme dilde fakirleşmeye yol açmaktadır. Tüm bu durumlarda, öz Türkçe konusunda dikkatli olmak, üretilen yeni terimleri kullanmamak veya bunların yerine doğrularını üretmeye çalışmak lazımdır.

Beğensek de beğenmesek de hukuk dilimiz çok büyük ölçüde öz Türkçeleşti ve daha da öz Türkçeleşecek. Bu süreci tersine çeviremeyeceğimize göre, hiç olmazsa, bu süreçte içerik olarak hatalı olan veya dilimizi fakirleştiren kelimelerden elden geldiğince uzak durmakta yarar var.

* * *

Türkiye’de hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi süreci sancısız bir süreç olmamıştır. Bu süreçte pek çok problemler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Bu kitapta da bu problemlere pek çok örnek verilmiştir. Ancak bunlara bakarak, Türkiye’de öz Türkçeleşme sürecinin başarısız olduğu söylenemez. Tersine öz Türkçeleşme süreci çok büyük ölçüde başarılı olmuştur. Bunun ispatı çok basit: 1900’lerin başında yazılmış ortalama bir hukuk metnini alıp okuyunuz, bir de bugünlerde yazılmış ortalama bir hukuk metnini alıp okuyunuz. Aradaki farkı göreceksiniz.

Hukuk dilinin öz Türkçeleşmesinde başarı oranı nedir? Öncelikle belirtelim ki, “başarılı” öz Türkçeleştirmeden bahsedebilmek için eski bir kelimenin karşılığı olarak bulunan öz Türkçe kelimenin hem içerik olarak doğru olması, hem de tutmuş olması gerekir. Hâliyle başarı konusunda bir oran vermek çok zordur.

Bunun için belki şöyle iki aşamalı bir çalışma tasarlanabilir:

1. 1900'lerin başında yazılmış ortalama bir hukuk kitabında kullanılan öz Türkçe kelime sayısı, bu kitapta geçen toplam kelime sayısının yüzde kaçındı?
2. Bugün yazılmış ortalama bir hukuk kitabında kullanılan öz Türkçe kelime sayısı, bu kitapta geçen toplam kelime sayısının yüzde kaçındır?

Bu iki oran arasında, ikincisi lehine olan fark, öz Türkçeleştirmenin başarısını gösterecektir.

Benim böyle bir çalışma yapmaya imkan ve zamanım yok. Böyle bir çalışma yapmadan burada bir oran vermem yanlış olur. Ancak bu konularda tecrübe sahibi bir olarak, ben, öz Türkçeleşmenin günümüzde çok büyük ölçüde başarıya ulaştığını gözlemlediğimi söylemek isterim.

En azından şunun söylenebileceği konusunda tereddüdüm yok: *Yüz sene evvel neşredilen vasatî bir hukuk kitabında istimal edilen kelimelerin kahir ekseriyeti Arapça menşeli iken*, günümüzde yayınlanan ortalama bir hukuk kitabında kullanılan sözcüklerin ezici çoğunluğu öz Türkçedir.

Sonuç olarak, sorunları da olsa, hukuk dilinde öz Türkçeleşmenin çok büyük ölçüde başarılı olduğu söylenebilir. ■

EK-1

İMLÂ VE NOKTALAMA

Bu kitapçık, imlâ ve noktalama işaretleri üzerine değil, hukuk dilinin öz Türkçeleştirilmesi üzerinedir. Ama yeri gelmişken, hukuk yazınında imlâ ve noktalama işaretleri konusunda da birkaç şey söylemek isterim. Çünkü, kitap ve makalelerim imlâ ve noktalama kuralları açısından şiddetle eleştiriliyor.

Neredeyse her hafta öğrencilerden veya okuyuculardan beni bu konuda eleştiren e-postalar alıyorum. Okuyuculardan bazıları beni imlâ ve noktalama işaretleri konusunda bilgisizlikle, diğer bazıları da beni imlâ ve noktalama kurallarına önem vermemekle suçluyor. Keza beni izlediğim imlâ ve noktalama kuralları konusunda tutarlılık bakımından eleştirenler de var.

Öncelikle belirteyim ki, 1988 yılından beri yazıyorum. 30'dan fazla kitabım, 100'den fazla makalem var. Yazdıklarımın toplamı 15.000 sayfayı çoktan geçti. 33 yıl boyunca imlâ ve noktalama konusunda benimsediğim kurallar konusunda bazı değişiklikler olması hâliyle normaldir. Keza 15.000 sayfayı geçen metin içinde şurada veya burada gözden kaçmış tutarsızlık örnekleri olabilir.

Hâliyle bunlar benim sorumluluğumda olan hususlardır. Ancak bunları bir yana bırakarak, imlâ ve noktalama işaretleri hakkında şunları söylemek isterim:

Öncelikle belirtmek isterim ki, tüm ülke için geçerli standart imlâ ve noktalama kurallarının olması yazmayı hızlandırır ve kolaylaştırır. Dolayısıyla bir kurumun bütün ülke için geçerli olabilecek bir şekilde bu kuralları derlemesi ve yayınlaması faydalıdır. Bu kuralların derlendiği ve bu kurallara göre kelimelerin doğru yazılışlarının sıralandığı bir kitabın, yani bir “imlâ kılavuzu”nun olmasında yarar vardır. Bunu ben de kabul ediyorum.

Ne var ki, bunun için öncelikle imlâ kuralları konusunda bir standardın, bir genel kabulün, bir konsensüsün olması gerekir. Türkiye’de böyle bir konsensüs olmadığı için tek bir imlâ kılavuzu yoktur; birden fazla imlâ kılavuzu vardır. Bazı kişiler bir imlâ kılavuzuna, diğer bazı kişiler başka imlâ kılavuzuna uyuyorlar.

Şüphesiz ki ülkede tek bir yazım kılavuzu olması ve buna herkesin uyması arzu edilen bir şeydir. Ne var ki, Türkiye için durum bu değildir. Bu konuda bir zorlamanın olamayacağı ise aşîkârdır.

I. BENİM TERCİHLERİM

Benim şahsen yazım kuralları konusunda izlediğim bir kılavuz yoktur. Kullandığım kelimeleri kendimce doğru gördüğüm şekilde yazıyorum. Bazen de sırf bir kelimeyi bana öyle daha güzel geldiği için veya o kelimeye o şekilde alıştığım için öyle yazıyorum.

(...)

II. TDK YAZIM KILAVUZU BİZİ BAĞLAR MI?

TDK, anayasal bir kamu kurumudur. İmlâ kuralları konusunda en çok TDK'nın önerdiği kuralları dikkate almak; TDK *Yazım Kılavuzundaki* kurallara olabildiğince uymak gerekir. Zira dilde ve imlâda ülke çapında belli bir standarda ihtiyaç vardır. Ancak TDK, dil ve imlâ konusunda bağlayıcı karar alma otoritesine sahip bir makam değildir. TDK'nın yazım kılavuzunun veya önerdiği noktalama kurallarının, yazarlar üzerinde mutlak bir bağlayıcılığı olamaz. Zira dil, bağlayıcı kurallarla düzenlenebilecek bir şey değildir ve TDK *Yazım Kılavuzu* da bir hukuk kurallı değildir. TDK *Yazım Kılavuzu* da diğer kişilerce yayınlanan imlâ kılavuzları gibi uyulması isteğe bağlı bir kılavuzdur.

Esasen TDK *Yazım Kılavuzu* ve keza TDK *Türkçe Sözlük*, tüm diğer ülkelerdeki imlâ kılavuzları gibi, yazım konusunda *konvansiyonları tespit eder*. İmlâ kılavuzları belirli bir dilde yerleşmiş ve çoğunlukla kendilerine riayet edilen *kuralları derlerler*. Bu kılavuzlar, bu kuralları yaratmaz; ama gözlemlerler. Bu kurallar, o dilin kullanıcıları

(...)

KUTU-Bir Örnek: TDK Haklı mı? “K” harfi “ke” diye mi, yoksa “ka” diye mi telaffuz edilir?- TDK'ya göre Türk alfabesindeki sessiz harfler, sonlarına “-e” eklenerek söylenir. *Be-ce-de* gibi. Dolayısıyla kısaltmalar da bu şekilde telaffuz edilmeli ve kısaltma “-e” sesine göre ek almalıdır. Örneğin bu kurala göre, PKK, “*pe-ka-ka*” diye değil, “*pe-ke-ke*” diye telaffuz edilmelidir. Yazarken de “*PKK'nın*” diye değil, “*PKK'nin*” diye

yazılmalıdır. Ne var ki bu kullanım yaygın değildir. Türkiye’de yaygın kullanıma göre PKK kısaltması “*pe-ka-ka*” şeklinde söylenir.

Bu durum PKK kısaltmasına mahsus değildir. Türkçede *K* harfi, pek çok durumda “*ke*” şeklinde değil, “*ka*” şeklinde söylenmektedir. KPDS, “*ka-pe-de-se*”, KPSS, “*ka-pe-se-se*” şeklinde telaffuz edilir. MGK da çoğunlukla “*me-ge-ka*” şeklinde telaffuz edilir. KHK kısaltmasını “*ke-he-ke*” şeklinde söyleyenler kadar, “*ka-he-ka*” şeklinde söyleyenler de vardır. TDK kısaltmasının kendisinde dahi durum budur. Bu kısaltma çoğunlukla “*te-de-ke*” şeklinde değil, “*te-de-ka*” şeklinde telaffuz edilmektedir. TDK, maalesef kendi adının telaffuzu konusundaki konvansiyonu dahi doğru tespit edememiştir. “*TDK’nin*” değil, “*TDK’nın*” diye yazmak gerekir.

III. İMLÂMIZDAKİ KARIŞIKLIĞIN ASIL NEDENİ NE?

İmlâ konusunda şüphesiz ki dikkatli olalım. Ama bu konuyu fazla abartmaya gerek yok. Bu konuda uzlaşma sağlamamız mümkün değil.

İmlâmımızdaki karışıklığın asıl nedeni dilimizin karışık olmasıdır. Eğer dilimiz sadece öz Türkçe kelimelerden oluşsaydı, imlâ konusunda bir problem yaşamazdık.

Bugün imlâ konusunda problem yaşadığımız, yazılışı konusunda üzerinde uzlaşamadığımız kelimelerin hemen hemen

(...)

Bu konuda sanıyorum Yahya Kemal’in şu güzel tespiti vermenin zamanıdır:

“İmlâmımız, lisânımız düzelince, lisânımız da kafamız düzelince düzelecek, çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!”¹

İmlâ sorunlarını dil sorunlarından ayırmak mümkün değildir. Dilimizi düzeltmeden imlâmızı düzeltmemiz mümkün değildir. Dilimiz ise, ancak, başarılı bir şekilde öz Türkçeleştirilebildiğinde düzelecektir. Dilde öz Türkçeleştirme tamamlanmadıkça, imlâmızın düzelmesi mümkün değildir. Dilde öz Türkçeleşmenin tamamlanmasının ise daha çok zaman alacağı anlaşılmaktadır.

(...)

IV. ANAYASA VEYA KANUNLARIN DİLİ VEYA İMLÂSİ BİZİ BAĞLAR MI?

(...)

V. NOKTALAMA İŞARETLERİ

(...)

VI. DİĞER BAZI KONULAR

(...)

1. Yahya Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 1997, s.96. Bu cümlelerin yer aldığı yazıyı Yahya Kemal, ilk defa 5 Ocak 1338 (1922) tarihli *Dergah*'ta yayınlamıştır.

EK - 2

ANAYASA KELİMESİ ÜZERİNE

Konstitüsyon, Kanun-ı Esasî, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ve Anayasa

(“Anayasa” Kelimesi Örneği Üzerinden Türkiye’de Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)*

Kemal Gözler

Bu makalede “anayasa” kavramı değil, “anayasa” kelimesi incelenmektedir. Ama yine de bir ön bilgi olarak “anayasa” kavramı hakkında kısaca bilgi vermekte yarar var.

Anayasa Kavramı.- “Anayasa” kavramı maddî ve şeklî olmak üzere iki değişik anlamda tanımlanır. *Maddî*, yani *içeriksel anlamda anayasa*, devletin temel organlarının kuruluş ve işleyişini ve keza devlet karşısında vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen bir kanundur. *Şeklî anlamda anayasa* ise normlar hiyerarşisinde en üst basamakta yer alan ve kanunlardan daha zor değiştirilebilen bir kanun olarak tanımlanmaktadır¹.

Anayasa Kelimesinin Başarısı.- Ayrıntılarını aşağıda göreceğimiz gibi “anayasa” kelimesi oldukça yeni bir kelimedir. İlk defa 1932 yılında kullanılmış, 1945’ten itibaren ise yaygınlaşmıştır. Yeni bir kelime olsa da “anayasa” kelimesi öz Türk-

* Bu bölüm, ilk defa 28 Şubat 2021 tarihinde www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi.htm adresinde bir makale olarak yayınlanmıştır.

1. Gerek maddî ve gerekse şeklî anlamda anayasa tanımları için bkz.: Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, s.49-50.

çeleştirmenin en başarılı örneklerinden biridir. Bugün Türkiye’de bu kelimeyi duymayan ve kullanmayan kişi sayısı pek azdır. Kelime kolayca öğrenilmekte, akılda tutulmakta ve söylenmektedir. “Anayasa” kelimesinin başarısının sebeplerini bu makalenin sonunda ayrıca tartışacağım.

“Constitution” Kelimesi.- Bugün Türkçede kullandığımız “anayasa” kelimesi, Fransızca *constitution* (konstitüsyon okunur) kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Aynı kelime aynen İngilizcede de vardır. İspanyolcada *Constitución*, İtalyançada *Costituzione* kelimeleri de “anayasa” anlamına gelen kelimelerdir. Fransızca *constitution* kelimesi *constituer* fiilinden türemiştir. *Constituer* fiili ise “teşkil etmek”, “kurmak”, “tesis etmek”, “oluşturmak” gibi anlamlara gelmektedir². Yani “teşkil etmek” fiilini esas alırsak *constitution* kelimesi “teşkil edilen şey”, yani “teşkilât”; “kurmak” fiilini esas alırsak *constitution* kelimesi “kuruluş” demektir.

Bugün Türkçede kullandığımız “anayasa” kelimesi, Fransızca *constitution* kelimesini veya diğer Batı dillerindeki benzer kelimeleri anlam olarak karşılamaktan uzaktır. Çünkü “anayasa” kelimesinde “kuruluş”, “teşkilat” anlamı yoktur. Anayasa kelimesinin içerik olarak neden yanlış bir kelime olduğunu aşağıda daha ayrıntılı olarak göstereceğim. Belki Türkçe bir kelimenin doğru olması için Batı dillerindeki bir kavramı karşılamasının gerekli olmadığını düşünebilirsiniz. Hayır yanlışlıyorsunuz. Bir kavram, Batıda icat edilmişse ve biz bu kavramı Batıdan ithal etmiş isek, bu kavram yerine kullandığımız Türkçe kelimenin bu kavramı anlam olarak karşılaması gerekir.

Fransızca “*constitution*” kelimesinin karşılığında Türkçede kullanılan kelimeleri kronolojik sırayla görmekte yarar vardır.

2. Tahsin Saraç, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul, Adam Yayınları, 1990, s.310 (*constituer* maddesi).

I. TÜRKİYE’DE *CONSTITUTION* KELİMESİYLE KARŞILAŞILMASI VE BUNA KARŞILIK BULMA ÇABALARI

Acaba Osmanlılar, “anayasa” anlamında bir kelimeyi ilk defa ne zaman kullandılar ve bu kelime ne idi?

Hâliyle bir dilde bir kelimenin ortaya çıkabilmesi için öncelikle, bu dilin konuşulduğu toplumun, o kelimenin ifade ettiği kavram veya nesne ile karşılaşmış olması gerekir.

Yeryüzünün ilk Anayasası, 1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasasıdır³. İkinci Anayasa 1791 Fransız Anayasasıdır⁴. Onları sırasıyla şu anayasalar izlemektedir: 1809 İsveç Anayasası, 1812 İspanyol Anayasası (1814’te yürürlükten kaldırılmıştır), 1814 Hollanda Anayasası, 1814 Norveç Anayasası, 1822 Yunan Anayasası, 1831 Belçika Anayasası, 1848 İsviçre Anayasası, 1848 İtalyan Anayasası (*statuto Albertino*), 1848-1850 Prusya Anayasası, 1849 Danimarka Anayasası⁵.

Bilindiği gibi bizde ilk Anayasa, 1876 Kanun-ı Esasîsidir. Dolayısıyla Osmanlıların, en geç 1876 yılında “anayasa” kavramıyla tanıştığını söyleyebiliriz.

3. Aslında 1719 tarihli İsveç’te kabul edilen Instrument of Government ilk anayasa olarak kabul edilebilir (Constance Grewe ve Hélène Ruiz Fabri, *Droits constitutionnels européennes*, Paris, PUF, 1995, s.34; https://en.wikipedia.org/wiki/Basic_Laws_of_Sweden). Ancak bu örnek çok izole kaldığından genellikle ilk anayasa olarak bu değil, 1787 ABD Anayasası kabul edilmektedir.

4. Aslında gerçekte ikinci Anayasa 3 Eylül 1791 tarihli Fransız Anayasası değil, 3 Mayıs 1791 Polonya Anayasasıdır. Ancak bu Anayasa, Polonya’da hiçbir zaman uygulanamamıştır. O nedenle 1791 Polonya Anayasasını burada hesaba katmıyoruz.

5. İlk anayasaların listesi Paolo Biscaretti di Ruffia ve Stefan Rozmaryn, *La constitution comme loi fondamentale dans les Etats de l’Europe occidentale*, Paris, LGDJ, 1966, s.9-22; Grewe ve Fabri, op. cit., s.36; ve ICL (<https://www.servat.unibe.ch/law/icl/index.html>) sitesi taranarak tarafımızdan oluşturulmuştur.

Hâliyle Osmanlıların anayasa kavramıyla karşılaşmaları 1876'dan daha eskiye gitmelidir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun Türkiye Cumhuriyetine göre coğrafi olarak çok daha Avrupalı olduğu ve Avrupa'daki siyasal ve kültürel gelişmelerden çok daha yakından etkilendiği dikkate alınırsa anayasa kavramıyla çok daha erken tarihlerde ve belki 1800'lerin başından itibaren karşılaşmış olmaları pek muhtemeldir.

Kaldı ki, Osmanlı Devletinin “anayasa” kavramıyla bizzat kendi topraklarında kurulan Yunanistan ve Sırbistan Devletleri nedeniyle doğrudan doğruya karşılaşmış olması gerekir. Bu devletlerin bağımsızlık sürecinde ve keza bağımsız olmalarından sonra bu devletlerde pek çok anayasa yapılmıştır. Yunanistan'da 1822, 1823, 1827, 1844, 1864 yıllarında anayasalar yapılmıştır. Keza Sırbistan'da 1835, 1838, 1869 yıllarında anayasalar yapılmıştır. Üstelik, 1838 Sırbistan Anayasası, İstanbul'da Osmanlılar tarafından hazırlanmış ve Evâsıt-ı Şevvâl 1254 (miladî takvimle 27 Aralık 1838-7 Ocak 1839) tarihli bir Osmanlı “Hatt-ı Hümayun”u ile ısdar edilmiştir⁶.

Dolayısıyla Osmanlıların gerek yakından izledikleri Fransa'da yapılan anayasalar, gerekse kendi topraklarında kurulan devletlerde yapılan yeni anayasalar nedeniyle, çok erken tarihlerde “anayasa” kavramıyla karşılaşmış olmaları gerekir.

Ne var ki Osmanlıların “anayasa” kavramı için ilk defa hangi kelimeyi ve hangi tarihte kullandıklarını kesin olarak tespit etmek çok zordur. Aşağıda ayrıntılarıyla göstereceğim gibi, Osmanlılar “anayasa” kavramını ifade etmek için ilk önce Fransızca constitution kelimesini, bu kelimeyi zamanın alfabesiyle “قونستيتوسیون” (konstitüsyon)” şeklinde yazarak, olduğu gibi almışlardır. Benim tespitlerime göre, bu kelimenin ilk kullanımı

6. Bu konuda bkz.: Kemal Gözler, “İlk Osmanlı Anayasası: 1838 Sırp Knezliği Anayasası (Turski Ustav)”, www.anayasa.gen.tr/turski-ustav.htm (Yayın Tarihi: 13 Şubat 2021).

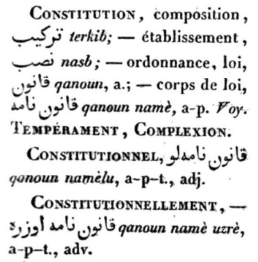
lardır. Benim tespitlerime göre, bu kelimenin ilk kullanımı 1851’e gitmektedir. Hâliyle daha eski tarihli bir kullanım olabilir. Daha eski tarihli kullanımı tespit edenler, bunu bana bildirirlerse, kendilerine şükran borcum büyük olacaktır.

Bununla birlikte kanımca, Osmanlı İmparatorluğunda, 1850 öncesi dönemde “anayasa” anlamında “konstitüsyon (قونستيتوسیون)” kelimesinin veya başka bir kelimenin kullanılmış olma ihtimali düşüktür. Şu sebeplerden dolayı:

Thomas-Xavier Bianchi’nin 1831 yılında Paris’te yayınlanan *Vocabulaire français-turc* isimli sözlüğünde constitution kelimesinin karşılığı olarak aşağıdaki resimde de görüleceği üzere, “kanun”, “kanunname”; *constitutionnel* kelimesinin karşılığı olarak “kanunnamelu”, *constitutionnellement* kelimesinin karşılığı olarak “kanunname üzere” kelimeleri verilir⁷.

Thomas-Xavier Bianchi, *Vocabulaire Français-Turc* (à l'usage des interprètes, des commerçants, des navigateurs, et autres voyageurs dans le Levant...), Paris, Everat, Imprimeur de la société de géographie, 1831, s.85.

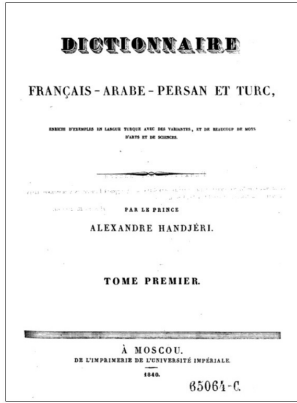

(Bu görsel, www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi-htm’nin bir parçasıdır. © K.Gözler).

7. Thomas-Xavier Bianchi, *Vocabulaire français-turc* (à l'usage des interprètes, des commerçants, des navigateurs, et autres voyageurs dans le Levant...), Paris, Everat, Imprimeur de la société de géographie, 1831, s.85 (https://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=_JVFAAAAcAAJ&q (Erişim Tarihi: 3 Ocak 2021)).

Eğer 1831’de *constitution* kelimesi, Osmanlı İmparatorluğuna girmiş olsaydı, bu kelimenin Türkçe karşılığına bu sözlükte yer verilir.

Yine 1840 yılında Moskova’da yayınlanmış Prens Alexandre Handjéri’nin *Dictionnaire français-arabe-persan et turc* isimli sözlüğünde Fransızca “anayasa” anlamına *constitution* kelimesinin karşılığında “nizam”, “tanzimat”, “kanun”, “kavanin” gibi karşılıklar verilmiştir⁸ ki, bu karşılıklar hâliyle “constitution” kavramını ifade etmekten uzaktırlar.

Alexandre Handjéri, *Dictionnaire français-arabe-persan et turc*, Moskova, Imprimerie de l'Université impériale, 1840, c.I, s.504
(<https://books.google.com.tr/books?id=Bg9aAAAAcAAJ&>);

CONSTITUTION. Composition *م. انشا* *پ. پرداخت* *ت. پايو* *پ. پراخت*

Il signifie aussi, Ordonnance, loi, règlement *م. نظام* *پ. بول* *ت. رسم وراه* - *پ. ياد* *پ. قوانين* *پ. قانون* - نظامات
نظام با sage نظام مستحسن *م. Bonne constitution* *پ. ارکان*
Les constitutions *م. نظام مبارک* - نظام مبارک sainte صواب
Impériales *م. قوانين شرعية* *پ. قوانين سلطانية* *م. قوانين*
apostoliques *م. قوانين وضع* *پ. قوانين* *م. قوانين* *م. قوانين*
Faire des constitutions *م. وضع* *پ. وضع* *م. وضع* *م. وضع*
Enfreindre, violer les *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات*
constitutions *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات*
Cette république était *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات*
gouvernée par de bonnes *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات*
constitutions *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات* *م. نظامات*
فان جمهور نظامات مستحسنه اوزره اداره اولور ايدى

(Bu görsel, www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi-htm’nin bir parçasıdır. © K. Gözler).

* * *

Bir ihtimal Osmanlılar, daha önceki yıllarda Fransızca *constitution* kelimesiyle karşılaşmış olsalar bile, bu kelimeyi yaygın olarak kullanma ihtiyacını, pek muhtemelen Tanzimat Döneminde, yani 1839’dan sonra hissettiler. Kendi dillerinde hazır bir karşılığı olmayan *constitution* kelimesi için bir karşılık

8. Alexandre Handjéri, *Dictionnaire français-arabe-persan et turc*, Moskova, Imprimerie de l'Université impériale, 1841, c.I, s.504 (Sözlüğe <https://books.google.com.tr/books?id=Bg9aAAAAcAAJ&> den ulaşılabilir). maktadır).

bulmak zorunda kaldılar. İki şey yapabilirlerdi: Ya bu kelimeyi olduğu gibi Türkçeye aktarabilirler, ya da bu kelime için Türkçe yeni bir kelime üretebilirlerdi. Süreç içinde bunun ikisini de yaptılar. Önce “aynen alma”yı, sonra da “karşılık üretme” çabasını görelim. Hemen ekleyeyim ki, Türkçe karşılık üretme çabası Osmanlı ile sınırlı kalmamış, Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.

II. AYNEN ALMA: KONSTITÜSYON

Yabancı bir kavramla karşılaşıldığında kolay olan yol, onun için bir Türkçe karşılık üretmektense, o kelimeyi olduğu gibi Türkçeye almaktan ibarettir. Bu kolay yolu bugün de sıkça kullanıyoruz.

Tanzimat döneminde Osmanlılar, Fransızca constitution kelimesiyle karşılaştıklarında, önce, bu kelimeyi olduğu gibi almışlar ve bu kelimeyi “konstitüsyon” şeklinde söylemişler ve zamanın alfabesiyle “قونسٹیوسیون” şeklinde yazmışlardır.

Acaba “konstitüsyon (قونسٹیوسیون)” kelimesi ilk defa ne zaman kullanıldı? Benim naçizane tespitlerim şunlar:

1. Ceride-i Havadis, 17 Zilhicce 1267 (13 Ekim 1851)

“Konstitüsyon (قونسٹیوسیون)” kelimesinin ilk kullanıldığı tarihi kesin olarak tespit etmek zordur. Benim tespit edebildiğim en eski kullanım 1851 tarihlidir. Ceride-i Havadis gazetesinin 17 Zilhicce 1267 (13 Ekim 1851) tarihli 550 numaralı nüshasında yayınlanan bir yazıda “anayasa” anlamında “konstitüsyon (قونسٹیوسیون)” kelimesi geçmektedir⁹. Bu yazıda üç defa

9. *Ceride-i Havadis*, 17 Zilhicce 1267 (13 Ekim 1851), Pazar günü, Numero 550 (Gazeteye online olarak Tokyo Üniversitesinin iş birliğiyle hazırlanan Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonundan ulaşılabilmektedir: www.tufts.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/data/HTU0373-04/index.djvu).

“konstitüsyon (قونستيتوسيون)” kelimesi kullanılmıştır (Aşağıdaki görüntüde bu kelime dikdörtgen içine alınarak gösterilmiştir).

فرانسسه رئیس جمهورى اوی ناپولیون جنابلرینک انقضاء مدت ریاستی تقرب ایدرک اتفاق ازا ابله قرار کبر اولان قونستيتوسيونك اتفاقا و اخود العاسی کیفیتى یارس مجلس کیرینه لیدی التذ کرتبدیلی خصوصنده اکثریت بولنش ایسه ده

مجلس مذکورده در بیان تذکر بولنه ان موادک رأى و تدبیرنده اعضای مجلسک درت قسم اعتباریله اوج قسمتی تجاوز ایدر سه اصل اکثریت اعتبار و ابتدیی حالده مصالحک در کرمذاکر زله حواله سنه ابتداز اولفق و بوصور زله اجرا آتند اهتمام فلتفی مجلس مذکورک نفاذام وقوانین موضوعه سی ایجابند ن اوله جنی حالده قونستيتوسيون

ماده سننده اکثریت ایکی ییحق قسمه بالغ اولوب اوچی تجاوز ایدر مدیکدن شمد بک یسمانده قالمشیدى بوماده فرانسه جمهورینک تحت اداره سنده بولان سکسان النی ابالاتده کی ملت مجلس لرنده لیدی التذکر ابالات مذکورده دن تیش موقوف ز یالت مجلس لرنده قونستيتوسيونك تدبیلی خصوصنده قرار ویرلمش و بامضیه عومیه یارس مجلس کیرینه افاده و زبار اولنش اولد بخی پارسسک حوادث رسیده سندندر

Ceride-i Havadis,
17 Zilhicce 1267
(13 Ekim 1851),
Pazar, Numero 550

(Gazeteye online olarak Tokyo Üniversitesinin iş birliğiyle hazırlanan Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonundan ulaşılabilmektedir:
<http://www.tufts.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/data/HTU0373-04/index.djvu>)

(...)

BİBLİYOGRAFYA

- 1296 (1879) Tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı, Yazı Çevrimi: Ahmet Gökçen, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl 1994, Cilt 4 , Sayı 1-2, s. s.203-288
(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261730>).
- 1296 (1879) Tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı, *Düştur*, 1. Tertip, 4. Cilt, s.265'de yayınlanan eski yazı orijinal metnine
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/67/199609245-c4.pdf> den ulaşılabilmektedir.
- 1945 Anayasası, *Resmî Gazete*, 15 Ocak 1945, Sayı 5905
(<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5905.pdf>).
- ABRO Bkz. Sahak Abro.
- ALİ HAYDAR EFENDİ, *Dürerü'l Hukkam Serhu Mecelleti'l Ahkam*, (Yazı çevrimi: Rasit Gündoğdu ve Osman Erdem), İstanbul, Gül Neşriyat, Tarih yok (2006?), Cilt 4.
- ALKAN (Erdoğan), Ergun Barlas ve Turhan Uz, *Millî İnkılâp Nasıl Oldu?: Olayların İç Yüzü*, Ankara Balkanoğlu Matbaası, 1960
(<https://books.google.com.tr/books?id=O0M6AQAAIAAJ&q=>).
- AMERICAN Heritage Dictionary (The-)*, Boston, Houghton Mifflin Company, 4. Baskı, 2004.
- ANA Yazım Kılavuzu* (Ömer Asım Aksoy başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır), İstanbul, Epsilon, 30. Baskı, 2012.
- ANSAY (Sabri Şakir), *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 4. Baskı, 2002.
- ARİF (Mehmet), *Başımıza Gelenler*, 1903,
(<https://books.google.com.tr/books?id=JvLfAAAAAMAAJ&q==>).
- ARSEL (İlhan), *Anayasa Hukuku (Demokrasi)*, Ankara, Doğu Matbaacılık, 1964.
- BAŞGİL (Ali Fuat), *Esas Teşkilat Hukuku*, İstanbul, Baha Matbaası, 1960.
- BEYATLI Bkz. Yahya Kemal
- BIANCHI (Thomas-Xavier), *Vocabulaire Français-Turc (à l'usage des interprètes, des commerçants, des navigateurs, et autres voyageurs dans le Levant...)*, Paris, Everat, Imprimeur de la société de géographie, 1831

(https://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=_JVFAAAAcAAJ&q)
(E.T.: 3 Ocak 2021).

BISCARETTI DI RUFFIA (Paolo) ve Stefan Rozmaryn, *La Constitution comme loi fondamentale dans les Etats de l'Europe occidentale*, Paris, LGDJ, 1966.

Ceride-i Havadis, 17 Zilhicce 1267 (13 Ekim 1851), Pazar günü, Numero 550 (Gazeteye online olarak Tokyo Üniversitesinin iş birliğiyle hazırlanan Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonundan ulaşılabilmektedir: <http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/data/HTU0373-04/index.djvu>).

Ceride-i Resmiye, 7 Şubat 1337, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1.pdf'den alınmadır.

CEYLAN (Ayhan), “Osmanlı Coğrafyasında İktidarın Sınırlandırılması (Anayasacılık): Tunus Tecrübesi”, *Divân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, Cilt 13. Sayı 24 (2008/1), s.129-156
(<https://dergipark.org.tr/tr/pub/divan/issue/25953/273437>).

CEYLAN (Ayhan), “Sırbistan'ın İdare-i Dâhiliyesine Dâir Kanunnâme: 1838 Türk Anayasası (Turski Ustav)”, *THTA Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Sayı 28, 2019 (Güz), s.5-54 (<https://www.academia.edu/43435791/>).

Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanunu (4 Nisan 1929 tarih ve 1412 sayılı)
(<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1172.pdf>).

Ceza Usulü Muhakemeleri Hakkında 10.2.1927 Tarih ve 1/332 Numaralı Kanun Layihası, TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 3, Cilt: 10, İçtima: 2, Kırk Sekizinci İnikat, 4 Nisan 1929 Perşembe, Sıra No 116, s.2
(<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d03/c010/tbmm03010048.pdf>).

CHAPUS (René), *Droit administratif général*, Paris, Montchrestien, 15. Baskı, 2001, c.I, s.405.

CORNU (Gérard) (ed.) (Association Henri Capitant), *Vocabulaire juridique*, Paris, PUF, 7. Baskı, 2006.

Cumhuriyet, 10 Haziran 1932, Sayfa 1 (<https://www.cumhuriyetarsivi.com/sign/...news=3283305&no=1>).

DAL (Kemal), *Türk Esas Teşkilât Hukuku*, Ankara, Bilim Yayınları, İkinci Baskı, 1986.

DEMİR (Abdullah), “İlk Usul Kanunu Usul-ü Muhakeme-i Ticaret Nizamnamesinin Transkripsiyonu”, *E-Akademi*, Şubat 2008-Sayı 72, (<http://www.e-akademi.org>).

DEVELLİOĞLU (Ferit), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, Aydın Kitabevi, 1984,

- DİL DERNEĞİ, *Yazım Kılavuzu*, Ankara, Dil Derneği Yayınları, 1. Baskı, 1989; 11. Baskı, 2019, 344 sayfa
- DÖNMEZ (İbrahim Kâfi), “Müeyyide”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mueyyide>.
- ENCÜMEN-İ MAHSUS Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Layihası, *BMM Zabıt Ceridesi*, Cilt 5, s.423 (99’uncu İçtima, 18.11.1920) (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c005/ehhbm01005099.pdf>).
- ERCİLASON (Ahmet Bican) *et alii*, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını, 1991, c.I.
- ERGİN (Muharrem), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 6. Baskı, 1981.
- GAFFIOT (Felix), *Dictionnaire Latin – Français*, (version V. M. Komarov) (établie sous la direction de Gérard Gréco) (Version Faffiot 2016) (http://gerardgreco.free.fr/IMG/pdf/Gaffiot_2016_-_komarov.pdf).
- GARIEL (A.), *Dictionnaire Latin-Français*, Paris, Hatier, Nouvelle édition, 1988.
- GARNER (Bryan A.) (Ed.), *Black’s Law Dictionary*, St. Paul, Minn., West Group, 7. Baskı, 1999.
- GAYRETLİ (Mehmet), *Tanzimat Sonrasında Cumhuriyet’e Kadar Olan Dönemde Kanunlaştırma Çalışmaları* (Doktora Tezi) (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı, 2008), s.175 (<http://earsiv.ebyu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12432/1756/doktora%20tezi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>).
- GEDİKLİ (Fethi), *Hukuk Dili ve Adli Yazışmalar*, İstanbul, İÜ AUZEF Yayını, 2019.
- GENCER (Ali İsmet), *Hürriyet Yolu*, Ankara, Doğu Matbaası, 1960, s.136 (<https://books.google.com.tr/books?id=PNRHAQAAIAAJ&q=>).
- GÖZLER (Kemal), “Alenî Olan Ne? Duruşma mı, Yargılama mı?”, www.anayasa.gen.tr/alenilik.htm (6 Aralık 2020).
- GÖZLER (Kemal), “Anayasa Kelimesi Üzerine”, www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi.htm (28 Şubat 2021).
- GÖZLER (Kemal), “‘Hukuk’ Kelimesi Kaç yaşında? Etimoloji Bize Ne Söyler?”, www.anayasa.gen.tr/hukuk-kac-yasinda.htm (Yayın Tarihi: 31 Temmuz 2019).
- GÖZLER (Kemal), “İlk Osmanlı Anayasası: 1838 Sırp Knezliği Anayasası (Turski Ustav)”, www.anayasa.gen.tr/turski-ustav.htm (Yayın Tarihi: 13 Şubat 2021).

- GÖZLER (Kemal), “İslâm Hukukunun Değeri-2: Lâik Hukukun Kemirilmesi, İslâm Hukukunun Eleştirisi ve Savunulması”, www.anayasa.gen.tr/islam-hukuku-2.htm, (Yayın Tarihi: 8 Ocak 2020).
- GÖZLER (Kemal), “Mithat Paşanın Ahı: 'Yazık! Konstitüsyon Bitti, Bu Millet Terakki Edemiyecek!' (1876 Kanun-ı Esasîsinin İlânının 144'üncü Yıl Dönümü Dolayısıyla)”, www.anayasa.gen.tr/konstitusyon-bitti.htm (Yayın Tarihi: 23 Aralık 2020).
- GÖZLER (Kemal), “*Res Iudicata*’nın Türkçesi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s.45-61 (www.anayasa.gen.tr/res-iudicata.htm).
- GÖZLER (Kemal), “Türkiye’de Bir Bilinmeyen: Isdar”, *Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2013, c.II, s.897-950 (<https://www.anayasa.gen.tr/isdar.pdf>).
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, c.I.
- GÖZLER (Kemal), *Anayasa Hukukunun Metodolojisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 1999.
- GÖZLER (Kemal), *Hukuka Giriş*, Bursa, Ekin, 18. Baskı, 2021.
- GÖZLER (Kemal), *İdare Hukuku*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2019, c.I.
- GÖZLER (Kemal), *Le pouvoir de révision constitutionnelle*, Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 1997, 2 cilt, 774 s (www.anayasa.gen.tr/pcr.htm).
- GÖZLER (Kemal), *Türkiye Nereye Gidiyor? Hukuk ve Akademi Üzerine Yazılar (Makalelerim 2019)*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020.
- GÖZLER (Kemal), *Devlet Başkanları: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2006.
- GÖZÜBÜYÜK (A. Şeref) ve TAN (Turgut), *İdare Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, İkinci Baskı, 2001 (Cilt I: Genel Esaslar)
- GREWE (Constance) ve Hélène Ruiz Fabri, *Droits constitutionnels européennes*, Paris, PUF, 1995.
- HANDJÉRİ (Alexandre), *Dictionnaire français-arabe-persan et turc*, Moskova, Imprimerie de l'Université impériale, 1841, c.I (<https://books.google.com.tr/books?id=Bg9aAAAAcAAJ&>).
- <http://en.wiktionary.org/wiki/canon>.
- <http://www.dildernegi.org.tr/TR,2/tarihce.html>.
- <http://www.etymonline.com/index.php>.
- <https://www.anayasa.gov.tr/en/legislation/turkish-constiution/>
- İHARA (Aya), *Yazı Dilindeki Alıntı Kelimelerin Türkçeleşme Süreçleri*, (Tez Danımanı: Musa Duman), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

- Yüksek Lisans Tezi, 2005
(<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/40942.pdf>).
- İPŞİRLİ (Mehmet), “Huzur Mürâfaası”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1998, Cilt 18, s.444 (<https://islamansiklopedisi.org.tr/huzur-murafaasi>).
- KAHYA (Hayrullah), “Anayasanın Yazım ve Noktalama Özellikleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 23, Güz (www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581), s.298-316.
- KARTALLIOĞLU (Yavuz), “12 Eylül 1980 Döneminde Türkiye’de Tartışılan Kelimeler”, *Türk Yurdu*, Eylül 2010, Yıl 99, Sayı 277 (<https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=20719>).
- KUBBEALTI LÜGATİ, <http://www.lugatim.com>.
- KUNTER (Nurullah) ve Feridun Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta, 12. Baskı, 2002, Birinci Kitap.
- KÜRKCÜER (Orhan Melih), *Esas Teşkilât Hukuku*, Ankara, Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Yayınları, 3. Baskı, 1966.
- LEYTE (Guillaume), “Domaine”, in D. Alland ve S. Rials (eds), *Dictionnaire de la culture juridique*, Paris, PUF, s.406-410.
- MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ, “Kanunlar” (<https://www.mevzuat.gov.tr/#kanunlar>).
- MİTHAT (Ahmed), “Kanun-ı Esasî Hakkında Bir İki Söz”, *İttihat*, No 110 (9 Zilhicce 1293), No 111 (10 Zilhicce 1293), No 112 (13 Zilhicce 1293), No 119 (23 Zilhicce 1293), No 124 (29 Zilhicce 1292), No 125 (29 Zilhicce 1293). Yazı çevrimi için bkz.: Furkan Şahan ve Ali Adem Yörük (Haz. ve Yazı Çevirimi), “Ahmed Mithat’ın Kaleminden Kanun-ı Esasînin İlk Şerhi: ‘Kanun-ı Esasî Hakkında Bir İki Söz’”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Sayı 13-14, 2012 Bahar-Güz, s.261-280 (<https://www.academia.edu/43435253/>). İttihat gazetesinin söz konusu yazıların yayınlandığı nüshalarına İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığının dijital arşivinden izleyen linklerden online olarak ulaşılabilir. Söz konusu linkleri bildiren ve nüshaları bana gönderen sayın Ali Adem Yörük’e teşekkür ederim. Linkler şunlardır: - http://ataturkkitapligi.ibt.gov.tr/kutuphane3/sureli/01023_00110_1292R1013_96107.pdf; - http://ataturkkitapligi.ibt.gov.tr/kutuphane3/sureli/01023_00110_1292R1013_96110.pdf; - http://ataturkkitapligi.ibt.gov.tr/kutuphane3/sureli/01023_00110_1292R1013_96115.pdf; - http://ataturkkitapligi.ibt.gov.tr/kutuphane3/sureli/01023_00110_1292R1013_96127.pdf; - http://ataturkkitapligi.ibt.gov.tr/kutuphane3/sureli/01023_00110_1292R1013_96141.pdf; - http://ataturkkitapligi.ibt.gov.tr/kutuphane3/sureli/01023_00110_1292R1013_96144.pdf.
- MİTHAT (Ahmet), *Kainat: Kütüphane-i Tarih*, İstanbul, Muharririn Zatına Mahsus Matbaada Basılmıştır, 1288 (1871), c.I ve c.II

- (<https://books.google.com.tr/books?id=5T5bAAAAQAAJ&pg>;
<https://books.google.com.tr/books?id=PT9bAAAAQAAJ&pg>).
- MİTHAT (Ali Haydar), *Midhat Paşa: Hayat-i Siyasiyesi, Hidemâtı, Menfa Hayatı*, İstanbul, Hilâl Matbaası, 1909, s.118
 (<https://books.google.com.tr/books?id=qfPfAAAAMAAJ&q>).
- MİZANCI MURAD, *Tarih-i Umumî: Ezmine-i Muteahhireden Düvel-i Muaz-zama-yi Cedide*, Kitaphane-yi Tefeyyüz, 1909, s.262, 283
 (<https://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=A9TfAAAAMAAJ&dq>).
- NERMİ (Mustafa), “Brüningten sonra Almanya...”, *Cumhuriyet*, 10 Haziran 1932, s.1, 4 (<https://www.cumhuriyetarsivi.com/sign/...news=3283305&no=1>).
- NİŞANYAN (Sevan), *Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*,
<http://www.nisanyansozluk.com>.
- NİŞANYAN SÖZLÜĞÜ (www.nisanyansozluk.com)
- ONAR (SıddıkSami), *İdare Hukukunun Umumî Esasları*, İstanbul, Hak Kitabevi, İsmail Akgün Matbaası, 1966, c.II.
- ÖZBUDUN (Ergun), *1921 Anayasası*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 1992, s.74-77.
- ÖZCAN (Tarık), “Erken Cumhuriyet Döneminde Hukuk Dilinin Özleşmesine Yönelik Sivil Anayasalar”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Sayı 30, Güz 2020, s.5-54.
- ÖZCELİK (A. Selçuk), *Esas Teşkilât Hukuku Dersleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982.
- ÖZYÖRÜK (Mükbil), *İdare Hukuku Ders Notları*, (II. Sınıf Programı, Tek-sir), Ankara, 72 Teksir-Daktilo-Fotokopi, 1977.
- PETİT ROBERT: bkz. Robert
- REDHOUSE (James W.), *An English and Turkish Dictionary*, in two parts, English and Turkish and Turkish and English, London, Bernard Quaritch, oriental and philological publisher, 1856, s.63
 (<https://books.google.com.tr/books?id=CydMAAAAYAAJ&>)
- REDHOUSE: *İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü*, İstanbul, Redhouse Yayı-nevi, 17. Baskı, 1990, s.136.
- Resmî Gazete*, 20 Nisan 1929, Sayı 1172
 (<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1172.pdf>).
- RİFAT (Ahmed), “Sırbistan Tarihi”, *Mecmua-i Fünun*, İstanbul, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye, İkinci Sene, Numero 22, Şevval 1280 (1864), s.416-422 (http://isamveri.org/pdfosm/D00822/1280_22/1280_22_RIFATA.pdf).
 (İkinci Kısım: Üçüncü Sene, Numero 26, Safer 1281 (1864), s.48-56
 (http://isamveri.org/pdfosm/D00822/1281_26/1281_26_RIFATA.pdf).

- ROBERT (Paul), *Le Petit Robert 1: Dictionnaire de la lanque française*, (Redaction dirigée par A. Rey et J J. Rey-Debove), Paris, Le Robert, 1991.
- SAHAK ABRO, *Avrupada Meşhûr Ministroların Tercüme-i Hâllerine Dâir Risâle*, İstanbul, Takvîmhâne-i Âmire, Şaban 1271 (Nisan 1855) (<https://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=21Q-AAAAcAAJ&dq>).
- SAİT PAŞA KÜÇÜK, *Sait Paşanın Hatıratı*, Dersaadet, Sabah Matbaası, 1328 (1912), İkinci Cild, Kısım-i Sani, s.407 (<https://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=uB1bAAAAMAAJ&dq>).
- SAMÎ Bkz. Şemşeddin Sami.
- SARAÇ (Tahsin), *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul, Adam Yayınları, 1990.
- SARAÇOĞLU (Şükri) ve 222 Arkadaşının Anayasa Teklifi ve Teşkilâtı Esasîye Encümeni Mazbatası, (2/56) (Sıra Sayısı: 39), “gerekçe <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c015/tbmm07015022.pdf>, s.9 (Madde 22’nin gerekçesi).
- SCHLECHTA-WSEHRD (Ottokar de), *Manuel terminologique français-ottoman* (contenant les principales expressions et locutions techniques utilisées dans les pièces diplomatiques, administratives et judiciaires ainsi que différents néologismes inconnus aux vocabulaires français-turcs en usage), Vienne, Imprimerie impériale, 1870, s.75 (<http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/ssg/content/titleinfo/952918>).
- SELÇUK (Sami), “Kimi Hukuk Terimleri Üzerine”, *Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’e Armağan*, Ankara, Turhan, 217, s.627-641.
- SEYİT (Günel), *Türkiye’de Hukuk Dilinin Dönüşümü*, İstanbul, On İki Levha, 2018.
- SEVİNÇ (Murat) ve Dinçer Demirkent, *Kuruluşun İhmal Edilmiş İstisnası: 1921 Anayasası ve Tutanakları*, İstanbul, İletişim, 2017.
- ŞAHAN (Furkan) ve Ali Adem Yörük (Haz. ve Yazı Çevirimi), “Ahmed Mihtat’ın Kaleminden Kanun-ı Esasînin İlk Şerhi: ‘Kanun-ı Esasî Hakkında Bir İki Söz’”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Sayı 13-14, 2012 Bahar-Güz, s.261-280 (<https://www.academia.edu/43435253/>).
- ŞEMSEDDİN SAMÎ, *Kamus-ı Turkî*, Dersaadet, İkdâm Matbaası, 1317 (1901).
- ŞEMSEDDİN SAMÎ, *Kamus-ı Fransevî: Fransızcadan Türkçeye Lûgat = Dictionnaire français-turc*, İstanbul, Mihran Matbaası, 1315 (1898), 2 Cilt.
- ŞİRİN (Tolga), “Anayasa Sözcüğünün Türkçedeki Kısa Tarihi”, <http://www.tolgasirin.com/single-post/anayasa-sozcugu-tarihi>.
- TDK *Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr>.
- TDK, *İmlâ Kılavuzu*, Hazırlayan: Hasan Eren, Ankara, TDK Yayınları, 1985 (İlk Baskı). Sonraki Baskı: Türk Dil Kurumu, *İmlâ Kılavuzu*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Yeni Bas-

- kı, 1996. Daha sonra TDK da imlâ yerine “yazım” kelimesini kullanmaya başlamıştır. TDK, *Yazım Kılavuzu*, Ankara, TDK Yayınları, 2005.
- TDK, *Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu: Ülkü*, 1935 (<https://archive.org/stream/osmanlicadantr00lk#page/n5/mode/2up>). (*Ulus* gazetesi, 25 Mart 1935 ve devamı nüshalar: http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/ulus/ulus_1935/ulus_1935_mart/ulus_1935_mart_25_.pdf ve devamından ulaşılabilir)
- TDK, *Türkçe Sözlük* (Yeni Baskı), Ankara, TDK Yayınları, 1988.
- TDK, *Yeni Yazım Kılavuzu*, Ankara, TDK Yayınları, 11. Baskı, 1981.
- TOGAN (Ahmed Zeki Velidi), *Bugünkü Türkili (Türkistan ve Yakın Tarihi: Batı ve Kuzey Türkistan*, İstanbul, Arkadaş, İbrahim Horoz ve Güven Basımevleri, 1947, s.400 (<https://books.google.com.tr/books?id=BN04AQAAIAAJ&q>).
- TUNAYA (Tarık Zafer), “Osmanlı Basını ve Kanun-ı Esasî”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985, c.1, s.72-74.
- TUNAYA (Tarık Zafer), *Siyasal Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, İstanbul, 2. Baskı, 1969.
- TÜRK DİLİ ARAŞTIRMA KURUMU, *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*, İstanbul, Türk Dili Araştırma Kurumu Yayını, Devlet Basımevi, 1935.
- UBICINI (Abdolonyme), *La constitution ottomane du 7 zilhidjé 1293 (23 décembre 1876)* Expliquée et Annotée par A. Ubicini, Paris, A. Cotillon et Co., 1877 (https://archive.org/details/sc_0001068641_00000001364801/page/n10/mode/2up).
- Usul-i Muhakeme-i Hukukiye Kanun-ı Muvakkati (1879 tarihli), m.148 (Maddenin eski yazılı metnine Düstur, 1. Tertip, 4. Cilt, s.288’de yayınlanan eski yazı orijinal metnine <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/67/199609245-c4.pdf?sequence=10&isAllowed=y> den ulaşılabilir.
- WEHR (Hans), *A Dictionary of Modern Written Arabic*, New York, İthaca, Wiesbaden, Spoken Language Service, 3. Baskı, 1976.
- WEHR (Hans), *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 4. Baskı, 1979.
- YAHYA KEMAL, *Edebiyata Dair*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 1997.
- YEĞİN (Abdullah), *Yeni Lügat*, İstanbul, Hizmet Vakfı, Tarihsiz.
- ZENKER (Julius Theodor), *Dictionnaire turc-arabe-persan*, Leipzig, Wilhelm Engelmann, 1876, c.II (<https://books.google.com.tr/books?id=Iw1FAAAAYAAJ&>). Sözlüğe izleyen adresten de ulaşmak mümkündür: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/ssg/content/titleinfo/1254314>). ■

DİZİN

- 1838 Sırbistan Anayasası, 154
1921 Anayasası, 181
1929 Tarih ve 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanunu, 63
1945 Anayasası, 25, 42, 183
5997 Sayılı Kanun (24 Aralık 1952), 25
6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, 82
818 Sayılı Borçlar Kanununun Dili, 81
Accidentalîa, 99
Açık Deniz-*High Sea*, 88
Açık Kelimesi Kaç Kelimenin Karşılığı? 87
Açık-Eksiklik (*Déficit*) Anlamında, 88
Açık-Musakka Olmayan, 88
Açık-Münhal, 88
Açık-Şeffaf, 89
Açık-Vazih, 88
Adem-i Merkeziyet (*Décentralisation*), 30
Adem-i Temerküz – Yetki Genişliği, 32, 33, 104
Ahmed Zeki Velidi Togan, 170
Ahmet Mithat, 161, 177
Ahmet Rifat, 160
Akit, 96, 97
Alenî (*Public*) Anlamında Açık, 87
Alenîyet (*Publicité*), 88
Alexandre Handjéri, 156
Ali Fuat Başgil, 27, 182
Ali Haydar, 52
Ali Naim İnan, 8
Âmme Emlâki, 80
Ana Bilim Dalı 148
Ana Dilimizi İlmî Sahada Hakim Kılmak, 65
Ana ve Yasa Kelimeleri, 26
Anadil Sevgisi, 2
Anasal, 187
Anayasa Kavramı, 151
Anayasa Kelimesi Neden Yanlış?, 191
Anayasa Kelimesi Örneği Üzerinden Türkiye’de Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu, 151-203
Anayasa Kelimesi Üzerine, 151-203
Anayasa Kelimesinin Başarısı, 151
Anayasa Kelimesinin Yanlışlığı, 26
Anayasa Terimi Neden Tuttu, 197
Anayasa Terimi, 183
Anayasa veya Kanunların Dili veya İmlâsı Bizi Bağlar mı?, 147
Anayasal, 127
Annulation=İptal=Geçersizleştirme, 108-110
Âriz, Arızî, 99
Ariyet ve Karz Yerine Ödünç, 85
Aslî Kurucu İktidar, 105
Aslî-Tali, Aslî-Türev, 105-196
Atıfet, 100
Audience, 60
Authenticité/Authentique veya Mevsukiyet/Mevsuk, 91, 92
Avrupada Meşhur Ministroların Tercüme-i Hâllerine Dair Risâle, 159
Ayhan Ceyhan, 174
Aynen Alma: Konstitüsyon, 22, 157
Azaryan Efendi, 167
Bağıt Kelimesi, 96
Batıl, 108
Batıl=Geçersiz, 110
Bazı Kelimelerin İdeolojik Kirlenmişliği, 4
Belde, 131
Belediye, 131
Benim Tercihlerim (İmlâ), 140
Birden Fazla Eski Kelime Yerine Tek Öz Türkçe Kelime Kullanılması, 81-89
Boykota Uğramış Kelimeler, 9
Butlan=Geçersizlik, 108, 110
Büyük ve Küçük Ünlü Uyumu Kuralları, 129, 199
Cahier des charges – Şartname – Şartlaşma, 68, 69
Canon, 38
Cebir Yerine Zor, Zorlama, 115
Cebrî, 115
Celal Nuri Bey, 169
Celse, 62
Ceride-i Havadis, 157
Cevaplar-Yanıtlar, 4
Chose jugée – Emr-i Makzi – Kaziye-i Muhkem – Kesin Hüküm, 43

Constituant Kelimesi, 36
Constituer Fiili, 22, 36
Constitution – Kanun-ı Esasî – Teşkilât-ı Esasîye – Anayasa, 21
Constitution Kelimesi Yerine Türkçe Bir Terim Üretme, 23
Constitution Kelimesi, 152
Constitutionnel, 126
Consultation facultative-İhtiyarî İstişare veya İhtiyarî Danışma, 116
Contrat réel, 97
 Cumhuriyet Gazetesi, 184, 187
 Çünkü 143
 Dar Ünlü, 130
Débat–Audience– Murâfaa–Duruşma, 60
Décentralisation – Déconcentration; Yerinden Yönetim – Yetki Genişliği, 102
Décentralisation par service, 31
Décentralisation territoriale, 31
Décentralisation, 29, 32
Décentralisation–Déconcentration, 103
Déconcentration – Adem-i Temerküz – Yetki Genişliği, 32
Değerlendirmeler, 117-133
 Dete Kelimesi, 13
Dictio, 59
Dictionnaire Français-Arabe-Persan et Turc, 156
Dictionnaire Turc-Arabe-Persan, 165
 Diğer Bazı Konular 150
 Dilimiz Bize Durmadan Oyun Oynuyor, 37
 Dillerin Zenginliği ve Fakirliği, 1
Domaine Public – Amme Emlakî – Kamu Malı, 76
Domaine Kelimesi, 76
Dominium, 77
Droit canonique (Kanonik Hukuk), 38
 Duruşma Kelimesi Ortaya Çıkışı, 63
 Duruşma Kelimesinin Etimolojisi, 67
 Duruşma, 60
 Duruşmak Fiili, 63
 Düz Geniş Ünlü, 130
 Düzenlemeseli, 114
 Düzenleyici, 114
 Ecel, 82, 83
Eksik veya Tartışmaya Açık Öz Türkçeleştirmeler, 51-80

Emr-i Makzî, 43, 45
Error communis facit ius, 28
 Esas Kanun, 126
 Esas Teşkilât Kanunu, 24, 179
Essentialia, 99
Exécutoire - İcraî, 98
Expropriation – İstimlak – Kamulaştırma, 77, 78, 106
Fakirleştiren Öz Türkçeleştirmeler, 81-89
 Fethi Gedikli, 17
 Fıkıh Terminolojisi Bile Öz Türkçeleşiyor, 10
 Fonetik Sebepler, 122, 200
 Galat-ı Meşhur, Fasih-i Mehcurdan Evlâdır, 28
 Geçersiz, 109, 110
 Geçersizleştirme, 109, 110
 Geçersizlik, 108, 109, 110
 Gensoru, 39, 40
 Gereksinim Kelimesi, 13
Grundgesetz, 178
 Günal Seyit, 17
 Güvensizlik Önergesi, 42
 Hâkim, 58
 Hakim-Yargıç, 57
 Hakk-ı Kazâ, 112
 Hasan Fehmi Bey, 180
 Hatt-ı Hümayun, 154
 Hecelerinin Yeri Karıştırılır, 125
 Hiç Yokmuş, 34
 Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim, 31
 Hukuk Dilinde Öz Türkçeleşmenin Başarısı, 6
 Hukuk Kelimesi, 3
 Hukukan/Hukuken, 144
 Hususî (*Privé*), 85
 Hükm-i Kat'î, 47
 Hükûmet, 141
 Hürriyet – Özgürlük, 75
 Hüseyin Nail Kubalı, 182
Inexistence matérielle – Maddî Yokluk, 33
Interpellation – İstizah – Gensoru, 39
Intra constitutionem, 27
 İsdar (*Promulgation*), 93
 İsdar Kelimesi Neden Unutuldu, 93
 İsdar-Osmanlı, 94
Iudex, 59
Iurisdictio, 59
 İcra Salahiyeti, 112
 İcraî Kelimesine Ne Oldu?, 98

- İcraî, 113
 İçün, 143
 İdarî, 113
 İddet, 84
 İdeolojik Kirlenme, 4
 İdeolojiyi Hâkim Kılmak, 16
 İhtiyar, 116
 İhtiyarî - *Facultative*, 116
 İhtiyarî İstişare veya İhtiyarî Danışma, 116
 İkiz Kelimelerden Birinin Terk Edilmesi, 106
 İlk Anayasası, 153
İmlâ ve Noktalama, 139-150
 İmlâmızdaki Karışıklığın Asıl Nedeni, 145
 İnceltme İşareti, 124
 İptal, 108
 İptal=Geçersizleştirme, 110
 İsteğe Bağlı, 116
 İstimlak - *Expropriation*, 77, 78, 106
 İstimlak ve İstimval, 80, 106
 İstimval - *Réquisition*, 80, 106
 İstimvalin Başına Ne Geldi?, 106
 İstişare Yerine Danışma, 115
 İstişarî, 115
 İstıtaf, 100
 İstizah – Gensoru, 39
 İstizah, 40
 İttihad Gazetesi, 162
 James W. Redhouse, 175
Judiciaire, 113
Juge/Judge, 59
Jugement définitif, 47
 Julius Theodor Zenker, 165
Juris, 59
 K Harfi “Ke” Diye mi, Yoksa “Ka” Diye mi
 Telaffuz Edilir?, 145
 Kadi, 58
 Kalın Ünlü, 130
 Kamulaştırma-İstimlak-*Expropriation*, 77,
 106, 128
Kamus-ı Fransevî, 64
Kamus-ı Türkî, 64
 Kanon, 38
 Kanun – Yasa, 38
 Kanun-ı Esasî Terimi Neden Tutmadı, 195
 Kanun-ı Esasî, 24, 124
 Kanunî ve Nizamî, 114
 Kanunların ve Nizamnamelerin Suret-i
 Neşir ve İlânı ve Meriyeti Hk. Kanun, 74
 Kanunu'd-Devle, 173
**Kardeş Kelimelerin Birbirinden Ayrıl-
 ması, 101-110**
 Kardeş Yabancı Terimler, 101
 Karz, 85
 Kazaî, 113
 Kaza-Yargı, 52
 Kaziye, 46
 Kaziye-i Mahkûme, 46
 Kaziye-i Muhkem – Kesin Hüküm, 43
 Kaziye-i Muhkeme, 46, 47
 Keenlemyekün – Yokluk, 33, 34
 Keenne, 34
 Kenan Evren, 143
 Kesin Hüküm, 43, 47
 Kesin ve Yürütülmesi Gereken, 98
 Kesmek, 53
Konstitutsiya, 23, 172
 Konstitüsyon Hukuku, 22
 Konstitüsyon Kelimesi Üzerine Bir Değer-
 lendirme, 171
 Konstitüsyon Kelimesi Neden Tutmadı, 195
 Konstitüsyon, 22, 154
**Konstitüsyon, Kanun-ı Esasî, Teşkilât-ı
 Esasiye Kanunu ve Anayasa, 151-203**
 Konvansiyonları Tespit Eder, 142
 Kopye-Kopya, 143
 Kök Bilgisi, 127, 198
 Kökü Türkçe Olmayan Kelimelerin Öğrenil-
 mesi ve Delaysıyla Tutması Zordur, 120
 Köle Olmayan, 75
 Kurucu İktidar, 35
 Kurucu Kelimesi, 36
 Lâyiha-Lâhiya, 125
Légal et réglementaire, 114
Liberté – Hürriyet – Özgürlük, 75
Loi organique, 173
 Lutuf, Lütuf, 124
 Mahallî Adem-i Merkeziyet, 31
 Mahkûm Sıfatı, 46
 Mahreç, 99
 Mahsus - *Spécial*, 85, 86
 Makzî, 45
 Meclis-i Ayan Müzakerelerinde
 “Konstitüsyon” Kelimesi, 166

- Meclis-i Mebusan, 166
 Mehil, 82, 83
 Mehmet Arif, 166
 Mehmet Hamdi Efendi, 168
 Memurların Durumu Akdî Değil, Kanunî ve Nizamîdir, 114
 Mesleğin İçinden Gelen Bir Yaklaşım, 15
 Mevsukiyet Kelimesi Neden Buharlaştı, 91
 Mevsukiyet/Mevsuk, 91, 92
 Meyva-Meyve 143
 Milliyetçi ile Ulusalcı, 5
 Milliyetçi Refleks, 2
 Mithat Paşa, 164
 Mizancı Murad, 166
 Muhakemat - Yargılamalar, 1
 Muhakemat Alenîdir, 1
 Muhakeme, 55
 Muhakemeye Duruşmaktan, 66
 Mukavele, 97
 Murâfaa, 60, 62, 124
 Murâfaa-Duruşma, 60
 Musakkaf, 88
 Mustafa Nermi, 184
 Müddet, 82, 83
 Müeyyide – Yaptırım, 70
 Müeyyide Kelimesi, 71
 Mühlet, 82, 83
 Mülkî İdare, 116
 Neşir – Yayın veya Yayım, 72
 Neşir, 74
 Netekim, 143
 Nispet “î”leri, 125
 Nişanyan Sözlüğü, 184
 Nizamî Sifatının Öz Türkçesi Var mı?, 114
Noktalama İşaretleri, 139, 149
Nul et de nul effet – Keenlemeyekün – Yokluk, 33
Nul Yerine Geçersiz, 108, 109
Nul, 108
Nul=Batıl=Geçersiz, 110
Nul-Annulation-Nullité, 107, 108, 109
Nul-Annulation-Nullité; Batıl-İptal-Butlan, 107
Nullité Yerine Geçersizlik, 109
Nullité=Butlan=Geçersizlik, 108, 110
 Orhan Arsal, 186
 Osman Nuri Uman, 190
 Osmanlı Bürokrasisi, 174
 Osmanlı Döneminde “İsdar”, 94
 Osmanlıların Anayasa Kavramıyla Karşılaşmaları, 154
Otonomie, 76
 Ottokar de Schlechta-Wssehrd, 176
 Ödünç, 85
 Örgüt Kelimesi, 13
 Öz Türkçe Kelimeler Neden Tuttu, 127
 Öz Türkçeleşme AKP Döneminde de, 9
 Öz Türkçeleşme Olgusu, 5
 Öz Türkçeleşmenin Önlenemez Başarısı, 6
 Öz Türkçeleşmesi Sürecinde Çok Büyük Ölçüde Başarı, 117
Öz Türkçeleştirilemeyen Kelimelerin Unutturulması, 91-100
 Öz Türkçeleştirmede İçerik Olarak Doğruluk Şart Değildir Görüşü, 12
 Öz Türkçeleştirme-Öz Türkçeleşme, 10
 Özel, 85
 Özgür Kelimesi, 13
 Özgürlük, 75
 PKK, 145
Pouvoir constituant – Kurucu İktidar, 35
Pouvoir exécutif İçin İcra Salahiyeti, 112
Pouvoir judiciaire İçin Hakk-ı Kazâ, 112
Pouvoir législatif İçin Teşri Salahiyeti, 112
Promulgation, 93
Publication – Neşir – Yayın veya Yayım, 72
Res iudicata – *Chose jugée* – Emr-i Makzî – Kaziye-i Muhkem – Kesin Hüküm, 43
 Sahak Abro, 159
 Sait Paşa, 168
Sanction – Müeyyide – Yaptırım, 70
 Sanki Yokmuş, 34
 Sarih (*Explicite*) Anlamında Açık, 87
Secundum constitutionem, 27
 Sıdık Sami Onar, 31, 80
Sıfat Hali Çalışmayan Öz Türkçeleştirmeler, 111-116
 Sıfat Şekli Çalışmayan Öz Türkçeleştirmeler, 111
 Sırbistan Tarihi, 160
 Sözleşme, 97
 Sözleşmesel, 115
 Suphi Nuri İleri, 186
 Şahsan-Şahsen, 144
 Şapka, 125

- Şartlaşma, 69, 70
 Şartname, 68, 69
 Şemseddin Sami, 63
 Şey (*Res, Chose*), 44
 Tali Kurucu İktidar, 105
 Tarık Zafer Tunaya, 162, 181
Tartışmaya Açık Öz Türkçeleştirmeler, 51-80
 Taşınmaz (Gayrimenkul, *Immobilier*) Mal-
 lar, 77, 106
 TDK Haklı mı?, 145
 TDK Kısaltması, 145
 TDK Yazım Kılavuzu Bizi Bağlar mı?, 142
 TDK, Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar
 Kılavuzu, 187
 Teknik ve Mesleğin İçinden Gelen Bir
 Yaklaşım, 15
 Temel Kanun, 178
 Temerküz Kampı, 104
 Temerküz, 104
 Temerküzün Yokluğu, 32
 Terkibin Yapılış Usûlü İse Farsça, 126
 Terkiplerin Tutma İhtimali Düşüktür, 125
 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Layihası, 180
 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Terimi Neden
 Tutmadı, 196
 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, 24, 179
 Teşri Salahiyyeti, 112
 Teşriî, 113
 Teşriî-İcraî-Kazaî, 113
 Teşriî-İcraî-Yargısal, 112
 Thomas-Xavier Bianchi, 155
 Tolga Şirin, 184
Tsunami, 2
 Tunus Anayasası 1861, 173
 Turgut Kalpsüz, 8
Turski Ustav, 174
 Türe Sözlüğü İçin Bir Önerge, 186
 Türkçe Ses Uyum Kurallarına, 122
 Türkçe Söyleyin Sadâları, 169
 Türkçeleşmedeki Başarı, Yeni Kelimelerin
 İçerik Olarak Doğru Olduğu Anlamına
 Gelmez, 11
 Türkiya, 143
 Tüzük, 114
 Tüzüksel, 114
 Ulusalıcı, 5
 Ülkesel, 116
 Ünlü Uyum Kuralları, 129, 199
 Vade, 82, 83
 Vatan, 131
 Vazih, 88
Vocabulaire Français-Turc, 155
 Yabancı Kelimeler Neden Terk Edildi, 120
 Yabancı Kelimelerin Söylenişi Zordur, 122
**Yabancı Kelimelerin Terk Edilmesinin
 ve Öz Türkçe Kelimelerin Tutmasının
 Nedenleri Üzerine, 117-133**
 Yabancı Kelimelerin Yazılışı Zordur, 123
 Yahya Kemal, 5, 147
 Yanıtlar-Cevaplar, 4
Yanlış Öz Türkçeleştirmeler, 21-50
 Yaptırım, 70, 71
 Yargı Hakkı, 112
 Yargı, 52
 Yargıç Kelimesi Hâkim Kelimesini Karşılı-
 yor mu?, 59
 Yargıç, 57
 Yargılama, 53
 Yargılama-Muhakeme, 53
 Yargısal, 112
 Yasa, 38
 Yasaların Anası, 26, 191
 Yasama Yetkisi, 112
 Yasamasal, 112
 Yasamasal, Yürütmesel ve Yargısal, 113
 Yasama-Yürütme-Yargı; Teşriî-İcraî-
 Yargısal, 112
 Yayım, 72
 Yayın, 72
 Yayın-İsda, 94
 Yerinden Yönetim-Yetki Genişliği, 102, 103
 Yerinden Yönetim, 30
 Yeryüzünün İlk Anayasası, 153
 Yetki Genişliği, 32
 Yetki Genişliği, 32, 102
 Yokluk, 33
 Yoklukla Malûl İşlemler, 33
 Yüksek Öğretim, 148
 Yürütme Yetkisi, 112
 Zincirin Halkası, 102 ■

KEMAL GÖZLER'İN ÖZGEÇMİŞİ VE YAYIN LİSTESİ

E-mail: kgozler@hotmail.com

Web: www.anayasa.gen.tr/gozler.htm

I. ÖZGEÇMİŞ**1. Öğrenim:**

- 1983-1987 *Lisans*: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
 1988-1990 *Yüksek Lisans* (Kamu Hukuku): Ankara Üniversitesi SBE
 1990-1992 *DEA* (Kamu Hukuku): Bordeaux Üniv. Hukuk Fakültesi (Fransa)
 1992-1995 *Doktora* (Kamu Hukuku): Bordeaux Üniversitesi Hukuk Fakültesi

2. Meslekî Çalışma:

- 1988-1997 *Araştırma Görevlisi*: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
 1997-2000 *Yardımcı Doçent*: Uludağ Üniv. İİBF KY Böl. Hukuk Bilimleri ABD
 2000-2004 *Doçent*: Uludağ Üniversitesi İİBF KY Bölümü Hukuk Bilimleri ABD.
 2004-2007 *Doçent*: Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
 2007-2016 *Profesör*: Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
 2016- *Emekli*.

II. YAYINLAR**A. KİTAPLAR**

(Yayınlanmış 30'dan fazla kitap. Kitap listesine ve kitapların tanıtımına www.anayasa.gen.tr/gozler.htm adresinden ulaşılabilir.)

1. *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa, Ekin, 4. Baskı, 2021, XLVIII+1536 s.
2. *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin, 26. Baskı, 2021, XVI+512 s.
3. *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin, 17. Baskı, 2021, XVI+384 s.
4. *Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa, Ekin, 30. Baskı, 2021, XVI+408 s.
5. *Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş*, Bursa, Ekin, 14.B., 2021, 368 s.
6. *İdare Hukuku*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2019, 2 Cilt (48+1568; 48+1664 s.).
7. *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin, 23. Baskı, 2021, XXXII+800 s.
8. *İdare Hukukuna Giriş*, Bursa, Ekin, 27. Baskı, 2021, XVI+444 s.
9. *Hukuka Giriş*, Bursa, Ekin, 18. Baskı, 2021, XVI+528 s.
10. *Hukukun Temel Kavramları*, Bursa, Ekin, 19. Baskı, 2021, XVI+352 s.
11. *Devletin Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 11. Baskı, 2021, XVI+384 s.
12. *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Bursa, Ekin, 14. Baskı, 2021, XVI+512 s.
13. *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, 2 Cilt, 2180 s.
14. *İnsan Hakları Hukuku*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2020, XIV+568 s.
15. *İnsan Hakları Hukukuna Giriş*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2021, XVI+368 s.
16. *Mahallî İdareler Hukuku*, Bursa, Ekin, 2018, XVI+520 s.
17. *Mahallî İdareler Hukukuna Giriş*, Bursa, Ekin, 2018, XVI+352 s.
18. *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*, Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2021, XVI+288 s.

B. MAKALELER

70'ten Fazla Yayınlanmış Makale. Makalelerin listesine ve tam metinlerine www.anayasa.gen.tr/gozler.htm adresinden ulaşılabilir.

III. ALDIĞI ATIFLAR (Listeye www.anayasa.gen.tr/atiflar.htm'den ulaşılabilir)

Web of Science.- Total publications: 182; Citing articles: 303; Sum of the times cited: 346; h-index: 9 (5.6.2021 itibarıyla).

Google Scholar.- Citations: 4461; h-index: 30; 10-index: 62 (5.6.2021 itibarıyla).

Bu metin,

Kemal Gözler, *Hukuk Dilinin Öz Türkçeleşmesi Üzerine*, Bursa, Ekin, 2021'den
tanıtım amacıyla yapılmış bir seçkidir.

UYARI: Sayfa numaraları ardışık değildir. Arada çıkarılmış metinler ve paragraflar
vardır. Bu metinden alıntı yapılması ve bu metne atıf yapılması yanıltıcı olabilir.

© K. Gözler. Çoğaltılamaz ve başka sitelerde yayınlanamaz.

<https://www.anayasa.gen.tr/hdot-secki.pdf>

KİTABIN PLÂNI

Giriş

Bölüm 1.- Yanlış Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 2.- Eksik veya Tartışmaya Açık Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 3.- Dili Fakirleştiren Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 4.- Öz Türkçeleştirilemeyen Kelimelerin Unutulması

Bölüm 5.- Kardeş Kelimeleri Birbirinden Ayıran Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 6.- Sıfat Hâli Çalışmayan Öz Türkçeleştirmeler

Bölüm 7.- Değerlendirmeler: Yabancı Kelimelerin Terk Edilmesinin ve Öz Türkçe Kelimelerin Tutmasının Nedenleri

Sonuç

Ek-1: İmlâ ve Noktalama

Ek-2: Anayasa Kelimesi Üzerine ("Anayasa" Kelimesi Örneği Üzerinden Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)

Beğensek de beğenmesek de hukuk dilimiz çok büyük ölçüde öz Türkçeleşti ve daha da öz Türkçeleşecek. Bu süreci tersine çevirmenin imkan ve ihtimali yoktur. Bu süreç, kendi dinamikleriyle çalışan doğal ve sahih bir süreçtir.

Dolayısıyla öz Türkçeleşme sürecine bir bütün olarak karşı çıkmak yerine, bu süreçte karşılaşılan sorunları tek tek kelime bazında tartışmakta yarar vardır. Diğer bir ifadeyle, hukuk dilinin öz Türkçeleşmesi sorununu, ideolojik değil, teknik ve mesleğin içinden gelen bir yaklaşımla incelemek gerekir.

Hukuk dilimizin öz Türkçeleşmesi sürecinde sağlanan başarı, her öz Türkçe kelimenin içerik olarak doğru olduğu anlamına gelmez. Bazı durumlarda yabancı köklü terim yerine kullanılan öz Türkçe terim yanlış olabilmektedir. Bazen de tam anlamıyla yanlış olmasa bile yeni terimde eksik veya tartışmaya açık yanlar olmaktadır. Bazen de öz Türkçeleşme dilde fakirleşmeye yol açmaktadır. Bu kitapta bu sorunlar, pek çok örnek kelime üzerinden somut olarak tartışılmaktadır.

Online Satış: www.ekinkitap.com

EKİN Basın Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sok. No 2, Osmangazi-BURSA
Tel: (0224) 220 16 72; 223 04 37
Fax: (0224) 223 04 37
E-mail: info@ekinyayinevi.com

ISBN: 978-625-7565-24-0

9 786257 565240